

A boletta kérdés

gabonajegy

Tartalom

Gazdasági válság	3
A törvényjavaslat mellett helyet foglalók	4
A törvényjavaslat ellenzői	15
A törvény értelmezése	27
Összegzés	35
Bibliográfia.....	39

Gazdasági válság

A történelem máig legnagyobb válsága az 1929-1933-as nagy gazdasági világválság. Az I. világháborúnak köszönhetően a termelési súlypontok áttevődtek, addig mezőgazdasági termékeket nem termelők tűntek fel a világpiacon. A béke után a háború miatt kiesők újra bekerültek a keringésbe.¹ Viszont a háború alatti változások miatt a búza eladhatatlanná vált. A béke rendszer az új határokkal, új vámokat jelentett, amelyek még drágább termékeket, - Magyarországon elsősorban agrártermékek árát, főleg a búzáét, - eladhatatlanná tette.² Magyarország nemzeti jövedelmének 40%-a agrártermék, a kivitelnek pedig 70%-a.³ A kereskedelmi partnerek önellátásra törekedtek, ami a kivitelt csökkentette. A külföldi mellett a belföldi piacok fogyasztása, az eladósodás, a kartellek elhatalmasodása, a spekulációk, a konzerválódás és a földreform hiánya sújtotta a magyar agráriumot.⁴ A piac pangása a hitelek visszafizetésének elmaradásához, eladósodáshoz és újabb hitelek megtagadásához vezetett. Így érthető az innovatív beruházások elmaradása is. A gabonaárak 1929-1933 között 58%-al érték kevesebbet. A túltermelés oka a kereslet visszaesése (fogyasztás csökkenés) élelmiszer felhalmozást idézett elő, ennek ellenére egyes régiókban éheztek az emberek, elosztási válság volt a világban.⁵ Bethlen úgy gondolta, hogy a válságot nem Magyarország okozta ezért nem is tudja megoldani, csak népszerűtlen megszorításokkal enyhíteni azt.⁶ Megoldásnak vélték a világgazdasági rend helyreállítását, az adó-, és mezőgazdasági terhek csökkentését a termelési és egyéb kiadásokkal együtt. A magyar kormány válságkezelésre új hitelek folyósítását és új felvevő piacok szerzését akarta elérni. Egyik legjelentősebb és legnagyobb port felvert törvénye a gabonajegy vagy más néven a boletta volt, mely támogatást adott a termelőknek a gabona árának mesterséges felemelésével. Az intézkedést ideiglenesnek szánták és végül 1934-ben szüntették meg.⁷ A kormány szerint az adócsökkentés, a belső fogyasztás növelését, az új kereskedelmi szerződések a gabona eladását, a magyar gazdaság és ezzel együtt Magyarország felvirágzását jelentette.

¹ Honvári János: Magyarország gazdaságtörténete a honfoglalástól a 20. század közepéig. Bp, Aula Kiadó, 1996.

² Gunst Péter: Magyarország gazdaságtörténete (1914-1989) Bp. Nemzeti Tankönyvkiadó, 1996.

³ Gunst: (i.m.) 49-58.

⁴ Borsányi György: Válságévek krónikája 1929-1933. Az 1929-1933-as gazdasági világválság hatása Magyarországon. Kossuth Könyvkiadó, 1986.

⁵ Honvári János: (i.m.)

⁶ Romsics Ignác: Bethlen István. Bp, Osiris Kiadó, 1999.

⁷ Borsányi György: (i.m.)

A törvényjavaslat mellett helyet foglalók

A gazdasági válság Amerikából gyűrűzött be Európába és természetesen Magyarországra is. A magyar kormány enyhíteni akart a recesszió, ezért 1930 nyarán július 1-4.-ig egy törvényjavaslatot tárgyalta, amit átmeneti intézkedésnek szánt és csak végső esetben kívánt bevezetni. A mezőgazdaság megsegítéséről, a gabonaneműek értékesítéséről folyt a tárgyalás, aminek elfogadására négy napot hagyott a kormányzó párt. A vita középpontjában a gabonajegy vagy az ún. boletta állt, amelynek heves bírálatát a gyakori zaj, közbekiabálások és az állandó rendreutasítások jelzik. Rengeteg érv és ellenérv született, melyek közül legobjektívebben Gaal Gaston ítélte meg agrárius szemmel. Marschall Ferenc előadó előterjeszti a javaslatot és indokolja álláspontját. A cél a mezőgazdaság segítése, amivel az ország helyzetét javítják, azonban leszögezendő, hogy megoldani nem tud a kormány csak orvosolni. Export országként nem lehet gabonavámot emelni, hiszen sok ország így sem enged be külföldi búzát, az önellátásra törekednek. Az export miatt, ha vámot nem lehet emelni, akkor mesterséges áremelést kell kialakítani. További javaslat, a termelésben a költségek, mezőgazdasági közterhek, az adó és a kiadások csökkentése, az ipari szükségletek megoldása a vám és kartellkérdés, a vasúti terhek mérséklése, valamint a védővám helyettesítésére egy olyan rendszer kidolgozása, ami a gabonát a malomig vagy az exportig kíséri. „Ez az alapelve a gabonajegy rendszerének, amelynek értelmében ezen túl a búza, rozs és kétszeres tulajdonjogát csak gabonajegy kíséretében lehet és szabad átruházni.” Eredeti javaslat volt az őrlési jegy bevezetése, amit végül ejtettek, mert a kereskedelmi malmok kikerüléséhez vezetett volna a magas lisztadó miatt, ami a nagy terheket a kevés jövedelműek vállára rakta volna. Az őrlési jegyrendszer elejtése után gondoskodni kellett azokról a kategóriákról is, amelyeket a gabonajegy igénybevétele nélkül hozhatnak forgalomba, tehát kinek nincs szüksége gabonajegyre a búza mozgatásánál. Szükséges a vámörlets szabályozása is, hogy ne csak a kereskedelmi malmokhoz menjenek öröltetni, miközben az örlemény háztartási célt szolgál. Először 3 pengőt határoztak meg a gabonajegy áráként, amit töröltek a javaslatból és mértékét a termésátlag alakulásához kötötték, hiszen ha rossz a termés és nincs 8-9 millió métermázsa búza, amit exportálni lehetne, akkor az alap segítése - amely megmarad jelenlegi körülményei között - lehetővé teszi, hogy a magyar kormány 3 pengőnél magasabb prémiumot adjon a gazdáknak. Ami azonban nem jár az alap megterhelésével, hiszen miután nem kell az exportálóknak az alapot visszatéríteni, 3 pengőnél magasabb termelési prémiumot illetve a költségekhez való hozzájárulást biztosíthat a kormány a gazdák részére. Tehát minél kevesebb az export, annál kevesebb pengőt kell visszatéríteni a határnál

és mivel ezek a pengők benne vannak az alapban, a kormánynak módjában áll magasabb prémiumot biztosítani. Az alapba befolyik: a lisztértékesítés után fizetett általános forgalmi adó, a gabonajegy eladásából származó összeg, valamint a vámörlesztés díja fejében kapott összegek, amelyből kifizetik majd az 50 aranykorona és 58 pengőt meg nem haladó kataszteri tisztajövedelmű birtokosok földadóját. Ezt az alapot mindig év végén számolja el a kormány. Rendezni kell a hitelkérdést is, hogy a gazdáknak aratás után ne kelljen rögtön eladni termékeiket, tehát a magtárakban lévő gabonára jelzálogkölcsönt lehessen felvenni. Továbbá ki kell bővíteni a hitelezők körét, hogy ne csak a mezőgazdasági jellegű intézetek folyósíthassanak hitelt a rövid lejáratú kölcsönök esetében, melynek célja a zölduzsora megakadályozása, ami úgy igyekszik segíteni, hogy a betakarítás előtt kifizetett vételár csupán vételárelőleg lesz. Tehát ha az eladásnál változik az árfolyam nem lesz köteles többet vagy kevesebbet adni az eladó, a vételáron felül a vevőnek. A tőzsde védelme is elengedhetetlen a tisztességtelen spekulánsokkal szemben, akik a nemzeti vagyont teszik kockára. Július 1.-én kezdik tárgyalni a javaslatot, ami jelzi, hogy halogatásra nincs mód, tehát akkor is be kell vezetni a törvényt, ha már most tudják, hogy korrekcióra szorul, mert bekövetkezhet, hogy a Képviselőház nem tud majd kin segíteni, ha tovább vár.⁸

A válság, amelynek okai ismertek, próbára teszik az országok teherbíró képességét, hatása Magyarországon a gabonaértékesítés terén mutatkozik meg leginkább, agrárexportáló ország lévén. Csontos Imre ezért tényként kezeli, hogy a mezőgazdaság bukása, az egész ország vesztét jelenti a kormányzatot arra kényszerítve, hogy a sokat szenvedett agrárium bajaira megoldást találjon, mert annak felsegítése, magában hordozza az egész ország talpra állását. A válságot megszüntetni nem lehet, viszont muszáj kezelni, ezért kell megszavazni a kormány intézkedéseit, ami kizárólag gazdasági szempontokat vesz figyelembe, politikait nem.⁹ Bud János kereskedelemügyi miniszter szerint így teljesen objektív nem osztályellentétes a javaslat és különösen nem dogmatikusak – ellentétben az ellenzékkel.¹⁰

Tisztában kell lenni továbbá az ország kiszolgáltatott helyzetével, ami abból fakadt, hogy a háború után Európa térképe átrendeződött, ami új vámhatárokat állított fel, megszüntette a Monarchiát, amivel együtt szétszabdalta a magyar tradicionális - addig jól működő - piacait. Wekerle Sándor pénzügyminiszter rámutatott: Trianon után az ország rá kényszerült a védővámok bevezetésére, ami az ipari termelést és a mezőgazdaságot védte, bár

⁸ Az 1927. január hó 25-ére hirdetett országgyűlés képviselőházának naplója. XXX. kötet. 417. ülés 58-64.

⁹ 417. ülés 213-215.

¹⁰ 420. ülés 269-270.

előbbire nagyobb szükség volt, mert a mezőgazdaság folyamatos növekedést produkált, így a vámnak nem volt hatása a gabona árakra. A többi importáló ország hasonlóképpen hazánkhoz a védővám eszközével védte saját mezőgazdasági piacait,¹¹ amit az egyre nyomasztóbb amerikai, kanadai olcsó búza megjelenésének hatására, egyre feljebb emeltek. Amerika gabona termelése az évente 2-300 millió métermázsa megduplázása után, további évenkénti 1 millióval való növekedést akar elérni Zeőke Antal megállapítása szerint.¹²

Magyarországnak tehát alkalmazkodnia kellett a felvevő piacához, - Ausztriához és Csehszlovákiához - ami egyre kevésbé támogatta az oda irányuló gabona exportot a vámok felemelésével, állategészségügyi intézkedések bevezetésével és az önellátásra való törekvés lehetőségével élve - figyelmeztetette az országgyűlést Wekerle. Politikájuk még nem teljesen ismert, az azonban biztos, hogy a magyar értékesítés megakadályozását irányozták elő. A kormány javíthatott volna a helyzeten a kivitel utáni kedvezmények adásával, akár a kivivő államokkal bizonyos egyezségek kötésével, vagy olyan piacokon való szerződés kötésével, amik felveszik a feleslegeinket. Viszont a kereskedelmi szerződések Csonka-Magyarország függetlenségét is megnyirbálhatják. A búzára 6,30 aranykorona magas volt a védővám, ami végül nem érvényesült. Ezt az adót, ami másutt védővámként terheli a fogyasztót valamely formában itt is érvényesíteni kellett ugyanannak a célnak az érdekében, amelynek érdekében azok a védővámokat hozták. Ausztria, Csehország, Svájc, Németország valamint Franciaország védővámot vezetett be, ami megdrágította a belföldi termelvényt, tehát annyival drágábban adta el a búzát a termelő, amennyibe a vám került és ennyivel többet fizetett érte a fogyasztó. A vámtarifák megalkotásánál, a védővámokat is belekalkulálták. Ausztriában egy métermázsa búza 46 Schilling, amely 36,8 pengőt tesz ki, és tűrhetőnek mondható, azonban ugyan ez az összeg Magyarországon maximum 25-26 pengő lehet.¹³

A nagyon alacsony búza árak, a 17 pengő alatti termelési költség, - ami megfigyelhető még Amerikában is - a válság egyik életben tartója, aminek nem lehet tudni, mi lesz a vége - hívta fel a figyelmet Bud János. Megjósolhatatlan, de elképzelhető, hogy a jövedelmek és munkabérek teljesen átalakulnak. Egyelőre a legfontosabb, hogy a kormány segítse a bajba került ágakat, addig, amíg nem késő.¹⁴ A termelők, a túl alacsony árakat sérelmezik, ezért a kormány próbálja azokat felemelni, miközben segíteni akar az egész

¹¹ 420. ülés 250-259.

¹² 419. ülés 202-207.

¹³ 420. ülés 250-259.

¹⁴ 420. ülés 269-270.

ágazaton, azon keresztül pedig az ország népén. Az árak nagyarányú esése lehetővé tette, a gabona minimális megdrágítását a legszociálisabb módon, amit vámokkal soha nem lehetett volna elérni, mert az őrlési adórész át nem engedésével nem fogja a kenyér áremelkedését előidézni, továbbá figyelembe veszik a fogyasztó réteg teherbíró képességét is.¹⁵

Berki Gyula szerint a kenyér árdrágítás egyedüli oka a 15 éve tartó spekuláció, amit a kormány igyekszik visszaszorítani a „papírosbúza” vagyis a határidős tőzsde megrendszabályozásával. A statisztikákból lehet tudni, hogy mikor csökken, vagy nő a búza ára, amit sokan igyekeznek kihasználni. A törvény azon spekulációs tevékenységeket folytató embereket akadályozza, akinek nincs búzája és a nemzeti vagyont próbálja meg kockára tenni.¹⁶ Krisztián Imre képviselő úgy gondolta, hogy a drágulást hívta elő, a nemzetközi sütési idő megrendszabályozása is a pékiparban.¹⁷ Wekerle: Az őrlési jegy kis helyet foglalt el a javaslat palettáján, amit végül elvetettek. Az érdekeltségek elismerték, hogy a kormány programja a helyes, amit támogatni fognak. Az értekezleten azt tárgyalták elsősorban, hogy miként lehetne közvetett eszközökkel, intervenciós vásárlásokkal, szervezet felállításával biztosítani, hogy a budapesti piacon az árak megfeleljenek a világpiacnak és vidéken is érvényesüljenek segítséget nyújtva a termelőknek.¹⁸

A gabona árának feljebb vitele egy megoldás, amit egy megfelelő lisztforgalmi adó bevezetése oldhat meg. Neubauer Ferenc viszont figyelmeztet, hogy a lisztforgalmi adó emelkedhet akkor, ha a búza ára is emelkedik. Bár elvileg nem lehet drágulás, de végül a gyakorlat dönti el, hogy miként alakul. Vigyázni kell a gabonaárak mesterséges feljebb vitelével, mert a kötött gazdasági rendszer és a vele járó háborús negatív élmények juthatnak az emberek eszébe, továbbá a nagybirtokosnak hozhat csak igazán hasznot.¹⁹ Wekerle leszögezte, hogy ehhez egy nagy gabonamonopólium megteremtése szükséges, mint amilyen Franciaországban is, ami rendkívül nagy apparátust igényel és a költségek a segítségnyújtás ⅓-át felemésztetik. E helyett azonban a kormány egy olyan rendszert választott, ami a fogyasztókra nem ró ki több terhet, mint a másik rendszer, mert teljesen mindegy, hogy monopolisztikus keretek között mesterségesen vagy őrlési adó alakjában nőnek az árak, mert

¹⁵ 420. ülés 250-259.

¹⁶ 417. ülés 74-75.

¹⁷ 419. ülés 192-196.

¹⁸ 420. ülés 250-259.

¹⁹ 418. ülés 120-124.

a végeredmény ugyanaz: a terhek nőnek.²⁰ Magyarországon a gabona árának növelésével párhuzamosan a mezőgazdaságban élőket ki kell emelni a válságból, mert a társadalom tartópillérei - ahogy Zeőke Antal fogalmaz - a földművesek, akik a társadalom 65%-át teszik ki, ezért első helyen kell lennie az ő megmentésüknek, hiszen a termelő segítése az ország jobb sorsra jutását eredményezi mindenki számára.²¹

Legfontosabb része a javaslatnak, amely a gabonatermelők megsegítését célozza, az ún. gabonajegy, vagy más néven a boletta-rendszer. „A kormány ezzel a javaslattal semmi mást nem céloz, mint azt, (Farkas István: Árdrágítás!) hogy a gabonatermelés válságán, a katasztrofálissá vált gabonaértékesítés baján átmenetileg segítsen.”²² A javaslat szerint, ezen túl a búza, rozs és kétszeres tulajdonjogát csak gabonajegy kíséretében lehet és szabad majd átruházni. A 3 pengős gabonajegy marad meg, az őrlési jegyet törölték a javaslatból, amire fedezetet az állampénztár biztosít. Erre ügyelnie kell a kormánynak, mert a fedezetet közadózásból hozták létre, kvázi anyagi adományból, ami feszültségeket szülhet a néprétegek között. A búza, rozs és esetleg más szemtermények árának javítása nem alkalmas megoldani a gazdaság problémáját, de jure egyoldalúnak tűnhet az intézkedés. Berki Gyula a következőket mondta: „Ez a javaslat csak arra szolgál, hogy a teljesen leesett búza- és rozsárakban bizonyos stabilizálódást hozzon; csak arra szolgál, hogy a búza és a rozs termelését lehetővé tegye. Ez a javaslat tulajdonképpen azt a célt szolgálja, hogy addig is, amíg a mezőgazdaság érdekében egyéb javaslatok is érvényesülni fognak, momentán és sürgősen megsegítse a gazdatársadalmat.”²³ A javaslat értelmében tehát - prémiumot - métermázsánként 3 pengőt fog kapni minden gazda, az eladott gabonája után, amivel támogatja a gazdát, továbbá adórtartozását rendezheti, ha bolettját beváltja az adott hatóságnál. Tulajdonképpen a gabona értékét akarja a kormány emelni, aminek megfelelően 3 pengős segítséget kapnak a gazdák, viszont Neubauer Ferenc szerint a közvélemény összefüggésbe hozza a búza árának alakulását a gabonajegy alakulásával. Egy pénzügyi alapot hoz létre a kormány, ahová a visszakerült boletta módot ad arra, hogy segítse a kisebb gazdákat, szegényeket, akik nem tudnak eladni gabonát, hiszen csak saját részre képesek termelni. Aki nem termel gabonát, mint a szőlős gazda, nem kaphat bolettát a szőlő után, ezért, hogy ezt a problémát ki lehessen küszöbölni,

²⁰ 420. ülés 250-259.

²¹ 419. ülés 202-207.

²² 420. ülés 258.

²³ 417. ülés 74.

érdeemes lenne, a gabonajegyet a vetésterület és nem az eladott gabona után adni.²⁴ A probléma megoldására a szociális szempontokat figyelembe vette a kormány, mert csak azon gabonatermelőkön segít a javaslat, akik el is tudnak adni. Így az 50 aranykoronás kataszteri tiszta jövedelemmel bíró gazdák forgalmi adóját - függetlenül attól, hogy szőlő, vagy szántóföldi gazdálkodásuk van, - elengedik, jelentette ki Wekerle.²⁵ Zeőke Antal felhívta a figyelmet, hogy a termelők fele az említett értékhatárt éppen csak átlépi így nem jogosult az adóelengedésben, ezért a kormánynak méltányosnak kell lennie velük szemben.²⁶ Wekerle szerint a támogatások ellenére előfordulhat néminemű áremelkedés, ezért akik segéd nélkül legfeljebb két inassal dolgoznak, hadirokkantak-, özvegyek, továbbá akik méltánylást érdemlő körülmények miatt kénytelenek segédet tartani, azoknak is elengedik a forgalmi adóját. Célszerű az a javaslat, - amit Neubauer Ferenc terjesztett be, - hogy a kormány bizonyos időszakonként tegyen jelentést a Háznak az intézmény működéséről, amivel ellenőrizhetik, hogy segít-e vagy sem a rendelkezés.²⁷ Minden év június 25.-én július 1.-ei hatállyal egy évre előre megállapítják a boletta ellenértékét, ami sok idő, hiszen a statisztikák szerint lehet tudni a gabonaárak változását, így célszerűbb lenne gyakrabban felülvizsgálni a boletta értékét Zeőke Antal szerint.²⁸ A gabonaáraktól függően a kormány feljebb viheti a boletta értékét, ugyanis a világpiaci árak gyakran változnak, ezért látja célszerűnek a kormány az egy évet. A javaslatot gyakran kritika éri, hogy a 3 pengő elveszik majd, mert áremelkedést fog okozni. Wekerle rámutatott: a piacon a 20 pengős búza felment 24,3 pengő, mert Ausztriában a vámemelést hírére elkezdtek felvásárolni a magyar búzát, aminek következtében felmentek az árak. Viszont megjelent a dömping áru, az amerikai búza, aminek következtében 18 pengőre csökkent a búza ára. Az ellenzék megfogalmazta a kritikát, hogy a gazdagokat felsegíti, a szegényeket pedig lehúzza a kormány, holott az a cél, hogy a szegényeket magasabb nivóra emeljék, a nagybirtokosokat pedig életszínvonalukat megtartva ösztönözzék a búza eladására, amivel növelni lehet az exportot.²⁹ Bud János felszólalásában megemlítette, hogy az ellenzék túl soknak tartja a gabonajegy árát, amit a rossz búza prémiumának neveztek. Példaként hozza fel, hogy Ausztriában, ahol a gazdaság a mezőgazdaság kisebb részét teszi ki, 10 aranykoronát adnak segítségül, amíg nálunk ahol 65% a mezőgazdaságból élők száma csak 3

²⁴ 418. ülés 120-124.

²⁵ 420. ülés 250-259.

²⁶ 419. ülés 202-207.

²⁷ 420. ülés 250-259.

²⁸ 419. ülés 202-207.

²⁹ 420. ülés 250-259.

pengőt.³⁰ A nemzet földtulajdona - Berki Gyula képviselő statisztikája alapján - 70-75%-ban a kisgazdák kezén van, ugyanennyi a termelési arány is, viszont a piacra vitel elenyésző.³¹ Csontos Imre leszögezte: a kisbirtokosoknak olyan kevés a földjük, amin gabonát lehet termelni, hogy elenyészik a támogatás, ugyanakkor a termelő hiába tudja fizetni adóját a bolettával, ha nem tud élni a lehetőséggel, mert az előző évben, például elvitte a jég a termését és a kevés termést is csak olcsón képes eladni, amíg a nagybirtoknál jóval nagyobb a támogatás.³² Krisztián Imre javasolta, hogy ezt az aránykülönbséget is orvosolni kell, mert 20 holdnál kezdődik az a birtok, amely kicsi jövedelmet ad a gazdának, a 30 holdon felüli birtokok arányához mérten pedig tovább emelkedik a boletta által biztosított jövedelem is. Valahogy át kell hidalni a különbségeket, hogy a legvagyonosabbaknak ne adjanak, a legszegényebbeket pedig ne sújtsák.³³

Berki Gyula adatokat hoz, amiből kitűnik, hogy 20 millió métermázsa búzából 17,5 millió a kis- és középbirtokon terem. Tehát a búza és a rozs jutalmazása elsősorban és háromnegyed részben a kis- és középbirtok javára szolgál. Sok kritika érte a kormányt abban a tekintetben, hogy a rozs keverése lerontja a minőséget. A rozssal kevert kenyér azonban megkülönböztethetetlen a rozs nélkülitől minőség tekintetében, aminek leginkább egy a fővárosban működő burgonyatoró társaság nem örül. Tudvalévő dolog, hogy az ország rozsvetése 1.145.000 hold, addig 22 millió métermázsa burgonya 450.000 holdon terem meg. 7 millió métermázsa rozsból $\frac{1}{2}$ milliót a keverésre felhasználni sokkal nagyobb érdek, mint néhány százezer métermázsa burgonya elvonása a kenyérsütésből. A burgonya felesleg elhelyezését 100 szeszgyár alapításával oldják meg.³⁴

Wekerle leszögezte, hogy a kormány az agrárium számára már adott fuvardíjkedvezményt oly módon, hogy adó visszatérítést lehet igényelni. Kérték, hogy teljes mértékben engedjék el a vasúti fuvardíj árakat, ami lehetetlen, hiszen egy olyan kis ország kis vasútja, mint a magyar nem bírná el a bevétel csökkenést és az államháztartás egyensúlyát is felborítással fenyegetné. Ugyanakkor a folyamdíjakat lehetne csökkenteni, és mint szállítási útvonal szóba jöhet a Duna.³⁵ A kartellek megrendszabályozása is a kormány javaslatában

³⁰ 420. ülés 269-270.

³¹ 417. ülés 74-75.

³² 417. ülés 213-215.

³³ 419. ülés 192-196.

³⁴ 417. ülés 74-75.

³⁵ 420. ülés 250-259.

szerepel, amelyek jelentős részben közre játszanak a válság ilyen fokú elmélyülésében, amire Berki Gyula³⁶ és Zeőke Antal³⁷ is felhívta a figyelmet.

Krisztián Imre rávilágított, hogy a kereskedelemben is vannak akadályok a búza eladásában, ugyanis sokan a statisztikákból ismerik, hogy mennyi búzaterület van bevetve, mennyi magtár van kihasználva, hogy alakulnak az árak, a termésből mennyi van a termelők kezén és tudják, hogy a bankok és a kartellek mikor vásárolnak fel. Ezt a kereskedők kihasználva lefoglalják a búzát egy két koronáért, és ha alacsony a búza ára ott marad a gazda nyakán az egy két korona, de a több mázsa búza is, - hiszen a kereskedő sem akarja olcsón eladni veszteséggel, - viszont ha emelkedik az ára, elviszi a kereskedő, ezen a kiszolgáltatottságon igyekszik a kormány javítani.³⁸

A javaslat foglalkozik a bérlőkérdés orvoslásával is, hiszen Berki Gyula felhívta a figyelmet felszólalásában, hogy nem közömbös, a bérlőtársadalom 2.250.000 holdon való gazdálkodásának prosperitása.³⁹ A javaslat 2. § első és harmadik tétele aggályos lehet, mert a bérlő és a tulajdonos is magának akarja a bolettát. Természetes, hogy a termelőt kell támogatni a bolettával vagyis a bérlőt, azonban a másik oldal az, hogy ha valaki termelni akar, ahhoz nem elég a jóakarat a tőke, hanem a föld is szükséges, tehát kölcsönös egymásrautaltság miatt kell szétosztani a boletta értékét Krisztián Imre szerint. A két társadalmi réteg megnyugtatóra a bérlet esetén a boletta fele a bérlőt, fele pedig a tulajdonosé kell, hogy legyen. Ezzel nagy szociális intézkedést is végrehajtana a kormány.⁴⁰

Berki Gyula előadásában, ami a hitelviszonyokat illeti, nagyon megterhelőek a birtokos társadalomra nézve, ugyanis rengeteg az eladó föld, és a tönkrement birtokos is. Rengeteg közép- és nagybirtokos van, akiknek 1.240.000.000 pengő hitele van a telekkönyvekbe betáblázva. A Szociáldemokrata Párt a hitelező tőkésosztály szétzavarását akarja, felelőtlenül, hiszen hitel nélkül tönkre mennek a nagybirtokosok, akik eltartják a szegényebb rétegeket.⁴¹

³⁶ 417. ülés 74-75.

³⁷ 419. ülés 202-207.

³⁸ 419. ülés 192-196.

³⁹ 417. ülés 74-75.

⁴⁰ 419. ülés 192-196.

⁴¹ 417. ülés 74-75.

Wekerle Sándor ugyanakkor leszögezte, hogy a kisbirtokok 24 millió dollárnak megfelelő hitelt kaptak az elmúlt néhány hónapban, továbbá a kormány célja a hosszú lejáratú hitelek kérdésének megoldása is. További 15 millió dollárt kitevő hitelt adnak hosszúlejáratú hitelre és csak akkor kell visszafizetni, ha lehetőség nyílik rá a gazdáknak, amiből 20% a házra is fordítható.⁴² „A Pénzügyi Központtól kapott engedély alapján gabonakereskedéssel foglalkozó bejegyzett cég, továbbá bankügyletekkel iparszerűen foglalkozó olyan bejegyzett cég is folyósíthat ilyen kölcsönöket, amelyik a Pénzügyi Központnak nem tagja.”⁴³ Tehát a hitelezők köre kibővíthet. Berki Gyula fontosnak tartja, hogy a majd 1 millió hold eladó föld ne növekedjen, amivel a szegénység nőne tovább.⁴⁴ Wekerle szerint jelentős siker a pár héttel korábbi kisipari hitel kérdésének tetőaláhozása is.⁴⁵

Csontos Imre szerint a hitelekkel a gazdaságszervezés jelentősen növelheti a tárház-rendszerek kiépítését, ami Ausztriában már rég bevált módszer. Ezáltal a minőség is javítható, ami a búza eladhatóságát megnöveli a piacon, ugyanis a sikértartalom nem a magyar paraszt kezei között veszik el, hanem a kereskedelem rontja le. A tárházak építése elősegíti az aratás utáni eladási kényszer csökkenését, hiszen így nem kell rögtön elkótyavetyélni a gabonát, amit a hitelek biztosítása is szolgál.⁴⁶ Berki Gyula és Krisztián Imre hozzászólása alapján a korábbi nagy veszteségek elkerülhetővé válnak, ugyanis a zöldhiteluzsorára vonatkozó törvényjavaslattal 20 pengős gabonaár mellett 640.000 métermázsa zöld gabona eladásakor 8 pengős átlagos különbözeti ár számítása esetén 5 millió pengő bevételt vándoroltat át a spekulánsok zsebéből a gazdákéiba. A lényege, hogy a betakarítás előtt kifizetett vételár pusztán vételár előleg lehet, és ha az eladásnál változik az árfolyam nem köteles többet vagy kevesebbet adni a megegyezett vételáron felül a vevőnek. A gabonajelzálogjog pedig elősegíti, hogy a már magtárakban tárolt gabonára, hitelt vehessen fel a gazda, elzálogosíthassa azt, ezzel létrejöhet a gabonára is kiterjedő ingójelzálogjog rendszere. Mindezen intézkedésekkel biztosítani lehet a világpiaci árat itthon, valamint minden

⁴² 420. ülés 250-259.

⁴³ 420. ülés 280.

⁴⁴ 417. ülés 74-75.

⁴⁵ 420. ülés 250-259.

⁴⁶ 417. ülés 213-215.

termelőnek a 3 pengőt.⁴⁷ Berki Gyula leszögezte, hogy a kormánynak nem áll módjában átvállalni a jelzálogot, mert annak fedezetére új adót kellene kivetni.⁴⁸

A földadó elengedését, amelyet többen kértek, osztályellenesnek hibásnak tart, ráadásul megfelelő fedezet sincs rá, viszont pozitív, hogy 7 millió pengővel csökkentette a kormány. A pénzügyminiszter javaslatot nyújtott be az állatforgalmi adó eltörléséről, és a forgalmi adó százalékcsökkenéséről, továbbá kedvezmények születtek a házadóra nézve is. A fináncadminisztrációban a zaklatásokat, lehetőség szerint a minimumra kell csökkenteni, továbbá az adófizetésnél valamint az illetékbecsítésnél a könnyítésre kell törekedni. A kormány állat- és sertéshizlalás megsegítésére 7,5%-os export-hitel kölcsön támogatást vezet be. További segítség lehet a termelő eszközök csökkentése is a mezőgazdaságnak. Wekerle leszögezte, hogy a végrehajtásokban a törvény el fog járni oly módon, hogy a jóakarátú embereket figyelmeztetik a hatóságok, a rosszakaratúakat pedig a törvény teljes szigorával büntetik. A malmokban lévő ellenőri munkahelyeket a feleslegessé vált forgalmi ellenőrök töltik majd be, ami 3000 ember utcára kerülését akadályozza meg. A pénzügyminiszter szerint a növénytermesztés, állattenyésztés minőségi fejlődése, azok értékesítése, kivitele, fejlesztése is segítség, de meg kellene próbálkozni a vetőmag nemesítéssel és az ipari növények termesztésével, mely a hosszú távú - mezőgazdaságnak adott - segítség mellett egy hazai iparnak is alapot adhat.

Az iparfejlesztésre szükség van, megvalósulása, a mezőgazdaság életmentésétől függ. Viszont annak megmentése a munkanélküliséget is visszaszorítja és a fogyasztó képességet sem rontja.⁴⁹ Munkanélküliség egyáltalán nincs Budapesten, - hivatkozott Csontos Imre a sajtóra - ugyanis arról írnak, hogy sok az aratásra váró búza, kapálatlan föld, stb. Így, ha azt akarják, hogy ezek az emberek tisztességgel ki legyenek fizetve és fogyasztó erejüket megtartva vásárolhassanak, a válságot nem mélyítve, akkor az agráriumot kell pártolni.⁵⁰ A munkáskérdés megoldása lehetne a nagybirtok felparcellázása, vagy az elhaló falvakba a munkástömeg kitelepítése Zeőke Antal elképzelése alapján.⁵¹ A kormány fontos feladatnak tekinti az ipar fejlesztését ezért az ipari munkanélküliség visszaszorítására törekszik.

⁴⁷ 417. ülés 74-75. 419. ülés. 192-196.

⁴⁸ 417. ülés 74-75.

⁴⁹ 420. ülés 250-259.

⁵⁰ 417. ülés 213-215.

⁵¹ 419. ülés 202-207.

A kormány a kenyérdrágulás érdekében hozta meg a kávé, tea fűszer vámjának 100%-os, valamint a dohány 10%-os emelését - jelentette be Wekerle, felszólalásában. Egyszerre lett életbe léptetve az emelés amiatt, hogy a teával és kávéval legkevésbé se tudjanak spekulálni. Ügyeltek arra is, hogy ne az olcsó cigarettát emeljék, hanem a jó minőségűt – figyelve. A legfontosabb, hogy a kenyér nem drágul és a liszt a külföldi mögött messze nem olyan mértékben emelkedik, továbbá a kávé és teavám a német alatt marad, de a dohány is alacsonyabb lesz a többi állam áraihoz képest.

A fogyasztást terhelő eszközökhöz csak végső esetben nyúl a kormány. Álláspontja, hogy objektívnek és rugalmasnak, nem pedig elfogultnak és dogmatikusnak kell lenni, mint az ellenzék. El kell fogadni a legválságosabb időkben a kényszerintézkedést ezért mindenkinek meg kell szavaznia a törvényt.⁵²

⁵² 420. ülés 250-259.

A törvényjavaslat ellenzői

Az ellenzéki képviselők a javaslatban szereplő gabonajegy bevezetése ellen tiltakoztak, amely elkésett intézkedés lévén egyenesen rossz, az egész országra nézve.

Farkas István szerint az 1914-es háború, felborította a termelési rendet Európában, majd az egész világon egyaránt.⁵³ Trianon nem csak elcsatolta az ország $\frac{2}{3}$ -át, de ezzel megszűnt a Monarchia piaca is, és elvesztette a felvevő piacát,⁵⁴ ami addig felvásárolta a magyar búzát.⁵⁵ Az „eladhatatlan búza” fogalma nem élt a háború előtt a magyar köztudatban. Európában vámsorompók jöttek létre, amit öt évig, 1925-ig nem lehetett változtatni a békeszerződés miatt.

Minden ország az önellátásra törekedett, és bár Magyarország kezdetben el tudta adni gabonáját, kihasználta azt, hogy a szomszédos országokban nincs megfelelő mennyiségű gabonatermelés. Kun Béla szerint ezért a kormány úgy gondolkodott, hogy a liszt kivitel súlyos illetékkal terheli, ami nyilvánvalóan bevételt jelentett és a kormányban azt a reményt keltette, hogy a szomszédos országoknak szüksége van a magyar kivitelre, viszont azzal nem számolt, hogy a háborúban bekapcsolódott amerikai búza is megjelenik, továbbá a fogyasztóközönség lassan eltávolodik a magyar liszt fogyasztásától a magas ára miatt.⁵⁶

Elhibázott politika a szanálás, és az, hogy ha a kormány a gazdagokat segíteni akarja, akkor a szegényeket adóztatja meg. Farkas István szerint a mezőgazdaság válságának kezdete a szanálással már 1924-ben kezdetét vette. Tény, hogy nem hirtelen jött a válság, de a kormány elhibázott lépései és a tétlenkedés romlásra ítéli az országban élőket.⁵⁷ Bárdos Ferenc a rossz gazdasági helyzet mellett az elhibázott bel- és a hibás külpolitikát okolja, ugyanis a háború után nem törekedett arra a kormány, hogy kereskedelmi szerződéseket újítson, ill. kössön meg a kisantant országaival, például Csehszlovákia, illetve azon országokkal, melyek képesek a magyar gabonát felvásárolni, mint Ausztria és Olaszország.⁵⁸ Rothenstein Mór meglátása azonban, hogy a kormány e helyett egzotikus országokkal vette

⁵³ 420. ülés 229-234.

⁵⁴ 420. ülés 246-250.

⁵⁵ 418. ülés 131-134.

⁵⁶ 420. ülés 235-241.

⁵⁷ 420. ülés 229-234.

⁵⁸ 419. ülés 179-183.

fel a kapcsolatot, mint Spanyolország és Portugália.⁵⁹ Kéthly Anna és Bárdos Ferenc leszögezte azt is, hogy a világban nem túltermelési, hanem elosztási és fogyasztási válság van, hiszen amíg a világ egyes részein éheznek az emberek a kevés jövedelem miatt, a vásárló képesség csökkenéséből adódóan, addig máshol túltermelés van, amit nem bírnak eladni a kereslet visszaesése miatt.⁶⁰ Bárdos Ferenc szerint a válság a kapitalizmussal hozható összefüggésbe.⁶¹ Magyarországon elvileg van demokrácia, Kéthly Anna, Györki Imre, Propper Sándor, Farkas István és Hegymegi Kiss Pál szerint az antiparlamentarizmus eszközeivel él a kormány a törvényhozásban.⁶² Magyarországon az erkölcsi krízis oka a gazdasági válság mellett az igazságtalanság.⁶³ A kormány célja, a mezőgazdaság segítse a javaslattal, azonban a birtokos osztály, az elmúlt 10 év támogatópolitikájának ellenére mély eladósodásba került, akkor a nem támogatott alsó szegény néprétegek hová süllyedtek? A javaslat problémája, hogy csak a mezőgazdaságon próbál segíteni, ami magában hordozza a forradalom tűzcsóvját is.⁶⁴ Farkas István szerint a magyar gazdaság problémái a mezőgazdaságban keresendők, onnan gyökereznek, ami egy agrár-országban kézenfekvő, viszont nem csak a mezőgazdaságban van visszaesés és nyomor, ezért a többi ágat is támogatni kellene, nem egyoldalúan csak az agráriumot,⁶⁵ és a gabonatermelőket, amit Nagy Emil is kiemel.⁶⁶ Farkas István hangsúlyozta, hogy a magyar ipar és kereskedelem folyamatosan leépült, nőtt az infláció, a katasztrális hold adója 5-ről 12 pengőre emelkedett, a fogyasztási adó pedig egyenesen megtriplázódott.⁶⁷

Várnai Dániel elképzelhetőnek tartotta azt, hogy a nyersanyagok árának csökkenése hozta magával a mezőgazdasági termékek csökkentését, aminek az oka az, hogy a mezőgazdasággal a háború után sokan kezdtek el foglalkozni a jó konjunktúra miatt, ami

⁵⁹ 420. ülés 246-250.

⁶⁰ 417. ülés 69-83. 419. ülés 179-183.

⁶¹ 419. ülés 179-183.

⁶² 417. ülés 69-83. 88-97. 221-229. 229-234. 131-134.

⁶³ 419. ülés 186-192.

⁶⁴ 420. ülés 273-277.

⁶⁵ 420. ülés 262-263.

⁶⁶ 419. ülés 186-192.

⁶⁷ 420. ülés 229-234.

azonban egy hatalmas mezőgazdasági termelést fejlesztett ki. Magasak voltak a mezőgazdasági nyersanyagárak és így az ipari termelés árai is. A túltermelés miatt tehát törvényszerű volt a mezőgazdasági nyersanyagok árcsökkenése. A kormánynak a mezőgazdasági mellett a bekövetkező ipari válságra is figyelni kell. Az ipari termékek drágulása a mezőgazdasági vásárlóerő csökkenését hozta, aminek következménye a munkanélküliség, valamint a vásárlóerő visszaesése lett, hatására csak nőtt a mezőgazdasági válság.⁶⁸ Magyarországon elkerülhetetlenné vált, hogy az ipari és mezőgazdasági áruk között mindinkább egyre szélesebbre nyíljon az olló.⁶⁹ „Közgazdasági tétel, hogy a munkabérre elsősorban a kereslet és kínálat törvénye hat.”, amit nehezen tudnak szabályozni a kormányzatok. A belső fogyasztás visszaesését a mezőgazdaság mutatja meg legjobban, továbbá az ipari drágulásokért a kartellek és azok vezetőit is hibásak.⁷⁰ A kartelleket is a kormány politikája hozta létre, teremtette meg.⁷¹ Továbbá Horváth Mihály úgy látta, hogy sokan azt hozzák fel okként, hogy tömegesen felvásároltak a nyereszkeség miatt, azonban az igazság az, hogy az üzlet hetek óta megállt.⁷²

Tény az is, hogy az étkezési kultúra a kenyérféléket helyezi a középpontba. Lázár Miklós rámutat, hogy hazánkban a gabonafogyasztás sokkal magasabb a többi országhoz képest, mindazonáltal drágább is ez a táplálkozási mód, viszont a gabonafélék a mindennapi betevő legfontosabb és legelemibb ételévé váltak minden népréteg számára, ami nyomós érv, hogy miért kell segíteni a mezőgazdaság ezen ág termelőin és fogyasztóin.⁷³ Malasits Géza a címjavaslat tárgyalásában megerősíti: a háború óta a tésztafogyasztás és a főzelékfélék terjedtek el a szegényebb rétegek táplálkozásában, amelynek alapanyaga a liszt.⁷⁴

Az ellenzék a zöldhitelt, az uzsora elleni fellépést a zölduzsora megszüntetését, a fedezetlen határidőüzlettel kapcsolatban történő visszaélések elleni fellépést, továbbá az ingó

⁶⁸ 419. ülés 207-213.

⁶⁹ 418. ülés 117-120.

⁷⁰ 417. ülés 97-100.

⁷¹ 418. ülés 134-143.

⁷² 418. ülés 100-104.

⁷³ 418. ülés 117-120.

⁷⁴ 420. ülés 260.

jelzáloghitel megalapozását, gabona jelzálogjogot, valamint a tőzsde ügyletek rendszabályozását általánosságban támogatja.

Azonban a javaslat heves vitája a gabonajegy kérdésében csúcsosodik ki. A gabonajegy, vagy az ún. boletta a mindennapi kenyérről, ill. annak megdrágításáról szól, hivatkozva Gaal Gaston agrárszakember objektív felszólalására, az OMGE, valamint a Felsőház Agrárblokkjának tiltakozására, mert a javaslat a nagybirtokosokat támogatja oly módon, hogy a dolgozó szegény proletárrétegtől vesz el még inkább.⁷⁵ A Pécsi Ipartestület⁷⁶ és a berettyóújfalui kisiparosok is tiltakoznak a boletta-rszo. ellen és a legnegatívabb kritikákkal illetik a javaslatot. A kormány a javaslattal kötött gazdálkodást fog bevezetni, vagy összeomlik az egész rendszer.⁷⁷

Sándor Pál szerint a törvény gátolná az eladást és ez által csökkenne a fogyasztás is. A spekuláció nem zárható ki teljes mértékben, hiszen akkor nem lesznek vevők, továbbá az árak, függetlenül a határidőüzlettől is és a 3 pengőt is odaadják, de csak a szemtermelőknek. A gabonaár sosem kötött, állandóan változik a terméstől függően,⁷⁸ az árak megkötésével, maximalizálásával a háború alatti zugkereskedelem, jelenhet meg, ami büntetendő.⁷⁹ A határidőüzlet mindig magasabban áll, mint a valódi búza ára, vagyis segíti a búzaárak alakulását, a határidő letéri az árakat. Sándor Pál szerint tovább nehezedik az üzlet a 3 pengővel, mert pl. 5.000 métermázsa búzána 15.000 pengővel kell számolni, amit lehetetlen előteremteni.⁸⁰ Kabók Lajos szerint, a kötött forgalom miatt két fajta búza kerülhet forgalomba: a bolettás búza, és ami azt elkerülte, ami az országot a boletta nélküli gabona megszerezésére ösztönzi, hogy liszté őröltesse, majd eljuttassa a városi közönséghez, ami visszaéléseket hozhat. A belföldi gabona forgalom természetes vagy mesterséges ár leszállítása, nem fog érvényesülni.⁸¹ Továbbá Gr. Hunyady Ferenc szerint drágítja a felár az

⁷⁵ 419. ülés 207-213.

⁷⁶ 419. ülés 192-196.

⁷⁷ 418. ülés 104-117.

⁷⁸ 417. ülés 83-88.

⁷⁹ 417. ülés 69-83.

⁸⁰ 417. ülés 83-88.

⁸¹ 419. ülés 215-219.

ipari termékeket is, és a mezőgazdasági munkabéreket is. Ha beválik az elképzelés tovább növekedik a búzával bevetett területek száma, továbbá a boletta-rsZR. miatt a mezőgazdasági kivitelnek további mesterséges akadályai, és ha kimagaslóan jó termés lenne, borulna az egész számítás.⁸²

Gaal Gaston szerint a javaslat a maximálisan 50 aranykorona kataszteri tiszta jövedelemmel bíró kisbirtokosnak kedvez, hiszen elengedik a földadóját. „A gabonajegy a gabonamennyiséghez igazodó olyan értékjegy, amely két részből áll: gabonalevélből és egy szelvényből. A gabonajegy ára az átruházott gabona minden métermázsája után 3 pengő.”⁸³ Kéthly Anna, Sándor Pál, Horvát Mihály és lényegében a javaslat ellenzői mind leszögeznek, hogy a gabonajegy 3 pengője, amely minden gabona métermázsájára szól, a valóságban a nagybirtokos osztályt érinti, az ő előnyüket szolgálja, nekik ad ajándékot, hiszen benne van a javaslatban, hogy métermázsánként 3 pengő prémiumot fognak kapni. Fixálni kellene boletta értékét 3 pengőben, hiszen a kormány, ha a búzaárak emelkedni fognak, a bolettáét is emeli,⁸⁴ így a gazdák még több búzát fognak termelni.⁸⁵ A birtokos osztályt támogatja a javaslat, nem pedig a szegényeket, akiknek gabonájukból eladásra nem jut. A bolettáért pénzt kap az, akinek felesleges eladni való gabonája van, tehát aki többet termel, és nagyobb földje van.⁸⁶ A kormány továbbá ösztönöz e két növény csökkentésére, de ha 3 pengőt kap érte a gazda, akkor azon lesz, hogy minél többet termeljen.⁸⁷ Kun Béla és Gaal Gaston szerint a boletta azt jelenti, hogy akinek sok búzája van az jelentős összeget kap prémiumként, akinek nincs, az viszont nem kap, mert adótartozásukat fizetheti meg vele. Akinek eladó búzája van bolettával nem vásárolhat, hanem a kötött gazdaság rossz rendszerét alapozza meg.⁸⁸ Horvát Mihály leszögezi, hogy a tisztviselők és a szőlősgazdák is nehéz helyzetben vannak, ezért kedvezményt kellene nekik is adni, hogy kapjanak valamennyi bolettát és ezzel

⁸² 418. ülés 124-128.

⁸³ 417. ülés 265.

⁸⁴ 417. ülés 69-83. 83-88. 418. ülés 100-104.

⁸⁵ 418. ülés 124-128.

⁸⁶ 420. ülés 264-265.

⁸⁷ 418. ülés 100-104.

⁸⁸ 418. ülés 104-117. 420. ülés 235-241.

vásárolhassanak, így az államtól kapnának kedvezményt.⁸⁹ Lázár Miklós kiemeli, hogy a szőlőtermelés 386.000 kat. holdon folyik, ami megmunkálása 96 millió pengő munkabért jelent.⁹⁰ Gr. Hunyady Ferenc úgy látja, hogy nincs semmiféle előnye, aki saját szükségletre termel, hiszen hiába engedik el az adóját, ha az, aki kap 3 pengőt, ki tudja fizetni adótartozását. Az egész társadalom adózik, egy társadalmi réteg megsegítésében, megnehezítve a fogyasztói társadalom életét. Jelentékeny haszna van a jelentős eladható gabonamennyiséggel rendelkezőknek, kevés haszna a középbirtokosoknak, és egyáltalán nincs haszna a kis- és törpebirtokosoknak.⁹¹

Gaal Gaston szerint jól jár majd az államkassza, a nagy konzorciumok és a határmenti csempész üzletek. Ártani fog viszont a javaslat annak, aki búzát és rozst vásárol, a szőlőbirtokosoknak, dohánytermelőknek, kertészettel foglalkozóknak, mezei munkásoknak, az elemi károsult termelőnek, a 10 holdon aluli gazdának, és az 50 aranykoronán aluliaknak is. Kárt szenvednek a napszámosok, akik nem a mezőgazdaságban dolgoznak, kisiparosok, kiskereskedők, magán és állami közalkalmazottak legnagyobb része és a városi fogyasztók tömegei⁹² - akik a lakosság 44%-át jelentik⁹³ - akiknek nincs eladásra szánt gabonájuk. A 3 pengős ártámogatás képlékeny, mert változhat és 4 pengős kenyérdrágítást is eredményezhet. Kéthly Anna szerint átlagban egy 4-5 tagú proletárcsaládnál 5-10%-kal drágítja a megélhetést.⁹⁴ A kisgazdák és a nagy családok lesznek a legnagyobb elszenvedők, ugyanis a kisgazdák, amit a bolettán nyernek, elveszítik a drágaságon, a nagycsaládokban pedig sok éhes szájat kell etetni.⁹⁵ Az ellenzék szerint, tehát a bolettát a fogyasztók fizetik meg. A kenyér árának növekedése evidens, tehát a szegény falusi, vagy városi lakóval fizettetik meg a kenyéradót a nagybirtokosnak. Az ország egy jelentős részét hátrányba, míg egy jelentéktelen részét előnybe akarja helyezni a kormányzat.⁹⁶ Propper Sándor szerint a boletta-rsZR. egyenlő

⁸⁹ 418. ülés 100-104.

⁹⁰ 418. ülés 117-120.

⁹¹ 418. ülés 124-128.

⁹² 418. ülés 104-117.

⁹³ 418. ülés 134-143.

⁹⁴ 417. ülés 69-83.

⁹⁵ 418. ülés 134-143.

⁹⁶ 419. ülés 215-219.

a kenyéradóval, azaz a drágulással, amely 3 periódusban fog majd bekövetkezni: Felemelik a búza és rozs árát 3, illetve 1 pengővel, majd a 20%-al drágább búzából őrölt liszt forgalmi adóját emelik fel, még nem tudni milyen magasra, a harmadik periódus pedig, hogy a felemelt alap magasabb kereskedelmi hasznot von maga után. A boletta elszegényíti az országot,⁹⁷ mint a háború alatt a hadikölcsönök, amit, azóta sem valorizáltak.⁹⁸ Farkas István szerint a 65%-os mezőgazdasági népességből 45% lesz az, amely a bolettából és lisztforgalmi adóból a terhet viselni fogja.⁹⁹ Malasits Géza szerint a drágaságot a 8.§ mondja ki, ahol a bejegyzett búzát már csak gabonajeggyel lehet eladni, továbbá nincs megszabva az sem, hogy melyik lisztre fog vonatkozni a 2, 4, 6 és 8%-os adókulcs. Viszont amíg nem tudják az emelés mértékét a malmok, addig nem szállítanak, ezzel mesterségesen visszatartva majd a lisztet, áremelést generálva.¹⁰⁰ A malmoknál a 3 pengőhöz hozzá adódnak még az adók, ami 49,18 pengős lisztet hozhat.¹⁰¹ Várnai Dániel szerint drágulást eredményez a további fogyasztás csökkenése is, ami várhatóan a kenyér fogyasztása mellett előidézi a néperő csökkenését is.¹⁰² Várható a malmok bezárása, árt továbbá a lisztet fogyasztóknak a drágulás miatt – tehát lényegében mindenkinek. Valamint a lisztforgalom hét cég által létrehozott kartell kezébe kerül majd, amik erejüket a lisztörlésnél egységesen érvényesítik.¹⁰³

A kormány az őrlési díjakat, a porlást, a kenyérsütést, a keverést és a kenyérárakat is szabályozni kívánja, azonban a liszt minősége romlani fog majd, ami vagy az áremelést, vagy pedig a bezárást fogja elérni Horváth Mihály szerint.¹⁰⁴ Kabók Lajos és Györki Imre véleménye, hogy a lisztkeverés meghatározza a búza- és rozsliszt keverését, ami újabb zavart fog okozni, hiszen a burgonyamennyiség, amit eddig belekeverték feleslegessé válik, eladhatatlan lesz.¹⁰⁵ A liszt keverése minőség romlást okoz, hiszen silányabb minőségű

⁹⁷ 420. ülés 221-229.

⁹⁸ 419. ülés 186-192.

⁹⁹ 420. ülés 229-234.

¹⁰⁰ 417. ülés 97-100.

¹⁰¹ 417. ülés 83-88.

¹⁰² 419. ülés 207-213.

¹⁰³ 418. ülés 104-117.

¹⁰⁴ 418. ülés 100-104.

¹⁰⁵ 417. ülés 88-97. 419. ülés 215-219.

kenyér készül, így tovább csökkenhet a munkásság élelmezésének alacsony színvonala, mellyel párhuzamosan többet kell költeni a kenyérre. A nullás liszt gyenge minőségű, amit a munkás megvesz, ugyanakkor külföldre jó minőségűt küldenek, ami elfogadhatatlan Malasits Géza számára.

A boletta miatt lágyabb búzát termelnek, ami több hozadékot ad, ám ugyanakkor gyengébb sikértartalmat is jelent. Az eredmény gyengébb, hamisított liszt lesz.¹⁰⁶ A kormánypártiak is emlegetik, hogy a magyar gabona sikértartalma a kereskedőkhöz kerülve romlik le azért nem kelendő külföldön. A bolettát kijátszva még olcsóbb lesz a búza, amivel nagyrészből a nagybirtokosok fognak majd jelentős részben részesülni, helytelen tehát, hogy csak a búza és a rozstermelést kell támogatni, a többi rovására.¹⁰⁷ A boletta drágulást hoz, visszaéléseket szül és legalább a vámokat nem kellene megemelni, ha már a támogatásként a bolettát meg kell vásárolni.¹⁰⁸ A javaslat az illegitim búza-lisztkereskedelmet segíti elő.¹⁰⁹ A kormány célja az, hogy mesterségesen magasán tartsa az árakat, viszont az árfolyamot a kereslet, kínálat viszonya szabja meg. Györki Imre szerint, a magyar 7-8 millió métermázsás magyar búza nem bír áralakító képességgel sem.¹¹⁰ Nagy Emil szerint a kivitelre szánt búza árát 26 pengőben kellene meghatározni, ahogy Halász Móric is javasolta.¹¹¹

Kéthly Anna és Reisinger Ferenc összefüggést lát a boletta bevezetése és az optánsügy között, mert a birtokos osztályt ezzel próbálja meg a kormány egységesíteni, a megfelelő kárpótlás elmaradásáért cserébe.¹¹²

A fedezetet a kormány új adókkal kívánja pótolni, a kávé és tea vámjának 100%-os megemelésével, amivel a fogyasztókat tovább sújtják Nagy Emil szerint.¹¹³ Természetesen a

¹⁰⁶ 417. ülés 97-100.

¹⁰⁷ 418. ülés 128-131.

¹⁰⁸ 418. ülés 131-134.

¹⁰⁹ 419. ülés 192-196.

¹¹⁰ 417. ülés 88-97.

¹¹¹ 419. ülés 186-192.

¹¹² 417. ülés 69-83. 420. ülés 276-277.

¹¹³ 419. ülés 186-192.

fűszerek vámját is megemelte a kormány, luxuscikk gyanánt,¹¹⁴ valamint a dohányt és postabélyeget is.¹¹⁵ Malasits Géza szerint a vámemelések következtében is a szegény ember fizet többet.

A kormány mentesítené a segéd nélkül dolgozó kisiparosokat az általános forgalmi adó fizetése alól, ám aki segéddel dolgozik, még gyakran nehezebben él, mint aki segéd nélkül.¹¹⁶ Az eredmény az lenne, hogy aki egy munkással dolgozik, azt is elküldi, hogy ne kelljen adót fizetnie.¹¹⁷

A munkanélküliséget valamelyest enyhíti, hogy 3000 ellenőrre van szükség ahhoz, hogy a visszaéléseket megakadályozzák a malmokban. Az alkalmazott adminisztráció, viszont több lesz, mint a várt bevétel, viszont ellenőrök nélkül sok visszaélés várható.¹¹⁸ A rendszer egyik buktatója, hogy hatalmas bürokráciát kell hozzá kiépíteni,¹¹⁹ ellenőröket kell alkalmazni, amelyek a termelőt ellenőrizhetik a nap 24 órájában. Fábián István szerint a pénzügyőri szemlést zaklathat, bírói engedély nélkül letartóztathat, viszont ha a késedelem veszéllyel jár, akkor tanúk jelenléte nélkül is megteheti azt és egy napig őrizetben tarthatja az esetleges visszaélőt.¹²⁰ Reisinger Ferenc és Bárdos Ferenc szerint, az ilyen magas szintű bürokrácia rengeteg anyagi áldozattal jár, tovább drágít, valamint a korrupció melegágya is lesz. De a boletta a drágulás mellett magában hordozza az inflációt is.¹²¹

Kabók Lajos szerint a gabonatermelésben külföldön sokkal jobb termés hozamokat érnek el, mint magyar földön, ugyanis itt a holdankénti termésátlag igen alacsony. Hiba az is, hogy nincs intenzív gazdálkodás.¹²²

¹¹⁴ 419. ülés 215-219.

¹¹⁵ 420. ülés 235-241.

¹¹⁶ 420. ülés 235-241.

¹¹⁷ 420. ülés 246-250.

¹¹⁸ 420. ülés 246-250.

¹¹⁹ 419. ülés 179-183.

¹²⁰ 420. ülés 241-246.

¹²¹ 420. ülés 221-229.

¹²² 419. ülés 215-219.

Esztergályos János a berettyóújfalui ortodox hitközségre hivatkozik, ahol már használták 3 éve a bolettát, de fordítva, mint ahogy a kormány akarja.¹²³ Ugyanakkor már a szovjeteknél is, a mezőgazdaság fellendítésére alkalmatlannak bizonyult.¹²⁴ Szociális szempontból is indokolt az állam beavatkozása, hiszen nagy a szembenállás a néprétegek között és egyértelműen osztályérdeket képvisel.¹²⁵ Lázár Miklós sérelmezi a kultúr-boletta hiányát, hogy agráriskolákat nem támogat a kormány, pedig az egy hosszú távú válságkezelés lenne.¹²⁶

Gaal Gaston szerint a magyar agrárium válságát mélyítik, többek között a nagyon súlyos köz-, vámterhek, magas vasúti tarifák, kamatterhek, külföldre irányuló értékesítési nehézségek, amelyet enyhíteni lehet a belső piac felvevő képességének javításával főleg a városi népesség fogyasztóképességének növelésével, a fogyasztó társadalom fizetőképességének megteremtésével, a termelési költségek leszállításával, és az export-értékesítés segítségével.¹²⁷ Kéthly Anna fontosnak tart egy földreformot, amihez Györki Imre és Farkas István is csatlakozik.¹²⁸ Törekedni kell a mennyiségi termelés mellett a minőségire is. Gr. Sigray Antal szerint nemesíteni kell a gabonát,¹²⁹ tárházakat kell létrehozni, a gabonán túl, a kukoricának is. Támogatni kell a belterjes gazdaságokat a gyümölcs- és bortermelést, és az állattenyésztést is. Az önellátásra törekedve Propper Sándor szerint 2,5-szeresére kellene növelni a termelést, és a termésbe bevont földek után kellene termelési segélyt adni.¹³⁰ Reisinger Ferenc szerint a forgalmi adót 1%-al kellene csökkenteni, valamint a kenyérárakat mérsékelni. A gabona- és őrlési jegy helyett lehetne termelési prémium rendszer, aminek a

¹²³ 419. ülés 192-196.

¹²⁴ 420. ülés 221-229.

¹²⁵ 420. ülés 229-234.

¹²⁶ 418. ülés 117-120.

¹²⁷ 418. ülés 104-117.

¹²⁸ 417. ülés 69-83. 88-97. 420. ülés 229-234.

¹²⁹ 418. ülés 128-131.

¹³⁰ 420. ülés 221- 229.

fedezetére a dohány, valamint a postai illetékek árának felemelésével kell a kieső összeget helyettesíteni.¹³¹

Esztergályos János szerint támogatni kell a munkanélküli segély rendszerét, de még inkább a munkahelyteremtést, a hadirokkantakat,- özvegyeket és kisiparosokat is.¹³² Sándor Pál szerint megoldás lehetne, ha kisebb adóelengedést adnak a nagybirtokosnak és nagyobbat a közép és kisbirtokosnak.¹³³ Az állami terhek direkt leszállítása hozzá segíti a termelőket az önálló talpra álláshoz. A föld-, házadó és közmunkaváltság, amely sújtja a magyar népet, legalább csak átmeneti módon való csökkentését kellene elérni.¹³⁴ Gr. Hunyady Ferenc szerint a törpebirtokosoknál 100%, a kisbirtokosoknál 100-90%, a középbirtokosoknál 90-70%, a nagybirtoknál pedig 70-50%-os adó elengedés volna igazságos. Nagyobb segély kell a kisbirtokosoknak, mint a nagyoknak.¹³⁵ Ki kell tiltani az olyan agrártermékeket, amik itthon is megvannak. Gaal Gaston szerint export szervezetek létrehozását, tárház-rendszerekkel kell segíteni. Olyan országgal kell felvenni a kapcsolatot, aki felvásárolná a gabonánkat: Olaszország Ausztria. A termelési költségek leszállítandók az adóterhek csökkentésével. Szükséges a föld-, szőlőadó csökkentése, a vidéki házbéradó leszállítása valamint ezen, függvényeiként¹³⁶ - Gaal Gaston mellett Gr. Hunyady Ferenc szerint is a borfogyasztási adó.¹³⁷

A kenyérdrágítás helyett a luxuscikkeket adóztatni, a vámokat, só árakat csökkenteni kell. A vámokon belül az ipariakét leszállítani, ipari termékeket olcsóbbá tenni és nem a mezőgazdaságit drágábbá. A Magyar Nemzeti Bank nagy nyeresége ellenére nem támogatja hitelével a magyar agráriumot, ám a magyar gazdának hitelre van szüksége, aminek hosszú lejáratúnak kell lennie¹³⁸ - Kun Béla szerint alacsony 4-5%-os kamattal terhelve¹³⁹ - amelyek

¹³¹ 418. ülés 134-143.

¹³² 419. ülés 192-196.

¹³³ 417. ülés 83.

¹³⁴ 418. ülés 104-117.

¹³⁵ 418. ülés 124-128.

¹³⁶ 418. ülés 104-117.

¹³⁷ 418. ülés 124-128.

¹³⁸ 418. ülés 104-117.

beruházásokra fordíthatók. A kieső jövedelmek lehetnek a megtakarításból és új jövedelemforrásokból vagy a visszaélések megszüntetése, beruházások beszüntetése, takarékoság az államháztartásban, nyugdíjvisszaélések megszüntetése, álláshalmazások korrigálása vagy társasági adóemelésből. A kartellek megadóztatását mindegyik oldal üdvözli. Az államnak kell építeni az utakat, nem a vállalkozóknak. Komikumként nyissanak egy üzletet a váci utcán a kormánytanácsosai.¹⁴⁰ A konkurens országokkal a nemesített gabonával lehet felvenni a versenyt, amit a korábbi években sokszor emlegettek.¹⁴¹

A cím megszavazásánál sem volt egyetértés. Malasits Géza: „Törvényjavaslat az egyes gabonaneműeket nagymennyiségben eladás céljából termelők felsegítésére szükséges intézkedésekről.”¹⁴²

Farkas István: A kormány mindent megdrágít, ezért ez a cím kellene a javaslatnak: „Törvényjavaslat a Bethlen-kormány osztálypolitikájáról...”¹⁴³

A törvényt egy kerettörvény, amiben rendeletek sokasága és összevisszasága van, amelyet a klotúr alkalmazásával, azaz a felszólalási idő vagy jog megvonásával tárgyal a Ház - Kabók Lajos szerint.¹⁴⁴

¹³⁹ 420. ülés 235-241.

¹⁴⁰ 418. ülés 104-117.

¹⁴¹ 418. ülés 128-131.

¹⁴² 420. ülés 260.

¹⁴³ 420. ülés 263.

¹⁴⁴ 420. ülés 264-265.

A törvény értelmezése

A boletta értelmezése, hogy érthető legyen, sokszor nem tematikusan történik, hanem oly módon, hogy azt mindenki megérthesse nem bekezdésről bekezdésre, mert sokszor a paragrafusok nem hogy egymásból következnek, de egyik a másiknak magyarázata alátámasztója. (Ahhoz, hogy megérthessük a boletta célját, avagy funkcióját, és az erről szóló országgyűlési vitákat, szemléltetni kell a korabeli szerződéstani alapismereteket, amikre a szabályozást építeni kívánták.) Először egy szerződést kell létrehozni a feleknek. Adott esetben egy mezőgazdasági termékértékesítési szerződésről van szó, amelyet létre kell hoznunk az adott séma szerint.

Legalább két szereplő kell hozzá, amelyeket szerződő feleknek hívunk. A szerződést a szerződő felek három különböző cselekedete konstruálja (akarat, nyilatkozat, joghatás kiváltásra irányuló cél). A szerződők akaratára is szükség van, ami egy belső érzést ad: tehát valaki el akarja adni a gabonáját, valaki viszont meg akarja venni tőle. A terményért pénzt ad. Viszont, hogy ezen akaratuknak hangsúlyt is adjanak, nyilatkozniuk kell. Hiszen az akarat és a nyilatkozat nem egy, mivel amikor valakinek az akaratáról van szó, az egy belülről jövő érzés, a nyilatkozat viszont a külvilág felé irányul, tehát nyilatkozza az illető, hogy van „x” mennyiségű gabonája, amit „x” mennyiségű pénzért eladásra kínál és van egy másik valaki, aki ugyanígy nyilatkozatot ad, hogy az említett árut megvásárolná. A jogkötésre irányuló cél is meg kell, hogy legyen (tehát, hogy szerződést kötünk, és nem akarom a másiktól ellopni a terményét). A jogosult a szolgáltatás követelés kötelme valamint a kötelezettség a teljesítésre köteleztetnek. Tehát ha a szerződés megkötetik, akkor jogosan várható el, hogy a szóban forgó mennyiségű és minőségű gabonát a meghatározott pénzért átadják, ez a fogalom a visszteher.

A visszterhesség jelentése egyszerűen: fizetni kell érte. Tehát a felek által kölcsönösen megállapodott szerződésben, megállapított szolgáltatásért, ellenszolgáltatást várhatnak, ami jelen esetben a szóban forgó gabonáért adott értékű pénzt kap az eladó a vevőtől.¹⁴⁵

A szerződésnek érvényessége és hatályossága van. Ha érvényes, attól az még ezen belül lehet hatályos és hatálytalan. Az érvénytelen lehet semmis, vagy megtámadhatósági okkal bíró. Az érvényes pedig lehet hatálytalan tehát már, vagy még nem keletkeztet jogokat

¹⁴⁵ Bíró György: Kötelmi jog: Magyar Polgári Jog, Miskolc, Novotni Alapítvány a Magánjogi Fejlesztéséért, 2006. 201-210.

és kötelezettségeket. A hatályosságból következik, hogy keletkezik-e belőle valamilyen jogosultság.

A szerződést természetesen a megkötés pillanata után lehet módosítani a felek akarata és közös megegyezése alapján, ha szükséges bírói úton is. Pl. a gabona árában megegyeznek, de a termelő többet akar kérni, megegyezhetnek róla, viszont ha nem egyeznek bele az új árba, mert nem értenek egyet, akár bírói úton is módosítható a szerződés, igaz viszont, hogy itt már fenn áll az a lehetőség, hogy a bíróság vagy kevesebb árat határoz meg, vagy többet.

A szerződés megszüntetésére is lehetőség van akár visszamenőleg a múltban vagy előre haladva az időben a jövőben is. A megszüntető felbonthatja a felmondó elállását fejezheti ki a szerződéssel kapcsolatban.

A szerződést biztosító mellékkötelmek létrejöttének az a feladata, hogy biztosíték legyen a szabályszerűség megtartására. Típusai többek közt a kezesség, a zálogjog és az óvadék. A törvény célja az áruforgalom, a kereskedelem zavartalan, szabályos törvényes és zökkenőmentes áramlása. Ez a törvény tehát egy biztosítéki célú szabályozással segíti elő az áruforgalmat.

A szerződés a vevő és az eladó között jöhet létre, visszterhes kettős jogügylet. Áru- és pénzforgalom zajlik kettejük között. Az eladó átadja az árut (dolog), amiért cserébe pénzt kap. Az adásvétel „emptio venditio” (latin) két szerződő között jöhet létre. Az adásvételben szerepelnie kell a személynek (pl. magán) a területnek (Magyarország) tárgyi megjelölésnek (adott esetben itt a gabona) az időbeliségnek (1930), valamint a hatálynak. Meg van határozva tehát, hogy mire, mire érvényes a törvény. A dolog, ami az adásvétel tárgyát képezi egy jogi fogalom, amely önálló testi tárgy, amelyen tulajdon állhat fent. (A birtok és a tulajdonjog között nem lehet egyenlőség jelet tenni, hiszen ami a birtokunkban van az nem biztos, hogy a miénk is, tehát nem a tulajdonunkat képezi.)

1. Az első fejezet első bekezdése a törvény hatályossági kérdéseire utal. Mikor kell egy törvényt alkalmazni? A szerződés megkötése előtt, megkötésétől, vagy egy megadott időponttól lép-e életben. A harmadik bekezdés a törvény, értelmező rendelkezése, amely kitér arra, hogy ki minősül termelőnek. A második bekezdés pedig felsorolja a mentességeket, amikor is gabonajegy kíséréte nélkül lehet átruházni a gabonát. (A termelők egymás között;

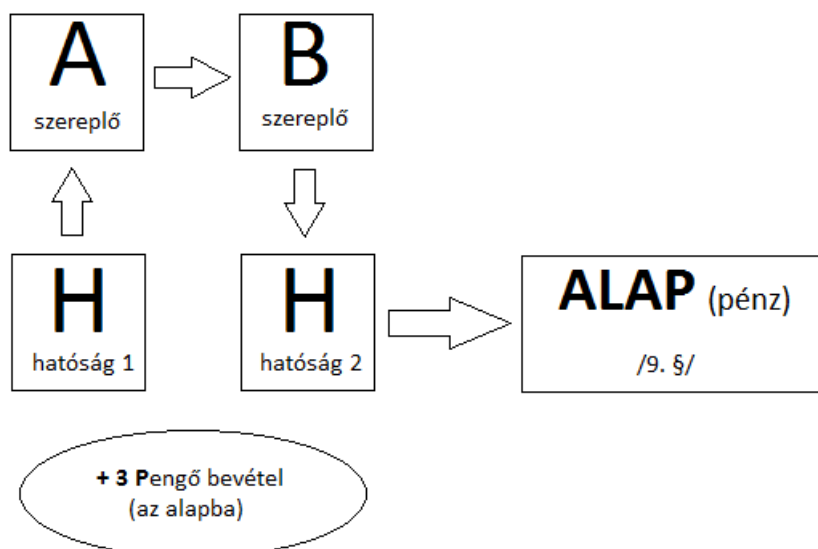
terményben való kielégítés a gazdaságában végzett munka után, illetve a lakóhelyén hivatalos személynek adott termény: lelkész, tanító stb.)

2. A gabonajegynek két összetevője van. A levél és a szelvény. A gabonajegyet a hatóságtól a felvásárláskor váltjuk ki a kereskedő, a gabona felvásárlója, ami adott esetben a törvényben meghatározott 3 pengő / q értéket jelöl. A levél kísérszerepet tölt be és mindig, (5.§) a dolog - tehát a gabona - birtokosánál van, tehát ha a gabonát többször eladják, gazdát cserél, a kísérolevélnek is a gabonával együtt kell mozognia. Ezzel tulajdonképpen igazolhatja a gabonáját a termelő, illetve aki megvásárolja tőle. A levélhez tartozik még a szelvény is, amit a termelő - vagyis a gabona eladója - kap meg, ami a gabonajegy értékét rögzíti.

Amiket tehát a vevő fizet: A vevő kifizeti az a meghatározott árát a gabonának az eladónak, valamint kifizeti a szelvény árát a hatóságnak és ezzel együtt párhuzamosan a tulajdonjogi tanúsítványt is, amely itt: (igazoló okmány).

3. A termelő adózhat is a szelvénnel, tehát adójegyként is szolgál (4.§). A gabonajegy árát köztartozás kiegyenlítésére használhatja és az azért jó, mert így az állam nem marad „visszaforgatott” adóbevétel nélkül. A felvásárló, aki a gabonajegyet kiváltotta a köztartozásait törlesztheti mondván, hogy ő ilyen módon adózott az állam felé, ezt az összeget tudja be az állam más köztartozásaihoz is. Ha nem használja fel az állam a „visszafolyt” bevételt egyéb kiadásaira, akkor egy állami (pénz) alapba folyik be (9.§) a befizetett összeg, amit a mezőgazdaság nehézségeinek enyhítésére szánt a kormány. Ezt a pénzt a kormány határozta meg, ami 3 pengőt tesz ki mázsánként.

1. ábra: A gabonajegy útja

Forrás: Saját szerkesztésű ábra

4. A (8.§) a liszt áfa emelését szögezi le ami, tulajdonképpen egy válság intézkedés is valójában azonban a miniszteri rendeletek alapján azért határozták meg, hogy a gabona- és őrlési jegyek eladása után keletkezett hiányt pótolhassák. Természetesen a legalkalmasabb a fedezetre a malomnak a búzaliszt és rozsliszt után származott bevétel megadóztatása. A külföldre exportált után nem, de a belföldön értékesített liszt után kötelesek fizetni. Szociális szempontból aggályok merülnek fel, hiszen a kenyér drágulása a szegényebb rétegeket súlyosan érintheti, ezért a nagyobb mértékű emelést kerüli a kormány, és csak szükség szerint emel, ami az alap fedezetére szükséges, aminek végrehajtásánál figyelembe veszi a liszt minőségét is. (A finomabb liszteknél magasabb az adó kulcs.) Nem szabad elfelednünk azonban, hogy ezen emelések %-onként 1,4-1,5 millió pengő bevételt jelent, amit ha 2%-ról emelnek 15%-ra (13%) akkor 18,2-19,5 millió pengő plusz bevétel gyarapíthatja a szóban forgó alapot. A kenyérliszt után azonban a szociális viszonyokat figyelembe véve a kormány törekszik a 4%-os határt nem túllépni. A kormány törekszik arra, hogy a 2%-os emelés 2%-ról 4%-ra ne okozzon kenyérdrágulást.¹⁴⁶

5. (10.§) a készletek jelentésének kötelezettségét irányozza elő, aminek az okai között sorolhatóak a következő tényezők: Állami nyilvántartás, tehát tudni akarja az állam a készletei nagyságát. A klíring rendszerben a nagy mennyiségű gabona felesleg eladásával csak úgy számolhatnak, ha ismerik az adatokat, továbbá az ésszerű készletgazdálkodás is elengedhetetlen. (A negatív élmények még élnek a kor embereiben az első világégés éhínséges időszakával, és életszínvonal csökkenésével kapcsolatban.) „A készletbejelentés módját a pénzügyminiszter rendelettel szabályozza.”¹⁴⁷

6. Ellenőrző és büntető rendelkezések, amelyek a visszaélőkkel szemben lépnek fel. (A vámörlesztés, ami tulajdonképpen a gabonajegy szempontjából nem fontos, de megemlítenéd). Büntető és vegyes rendelkezések: A harmincas években is volt Büntető Törvénykönyv (Btk) de tekintettel a szabályozás specialitására itt kellett szabályozni és ún. részletszabályokat megalkotni, amelyekkel a következő részek foglalkoznak: (11-14.§).

A II. fejezet a gabonajelzálogról tárgyal. De mi is a zálog? A zálog mellékkötelem, ami a fejezet bevezető részében (1-4.) már tisztázásra került. A zálogjog olyan mellékkötelem, amellyel a hitelező az adós teljesítését biztosítja. Amennyiben az adós nem teljesítene, a hitelező jogosult ebből a szóban forgó (zálogból) ami a termék, adott esetben itt a gabona,

¹⁴⁶ 1930: XXII. t.-c. 8§, (1) bekezdés, (M.i.) 366.

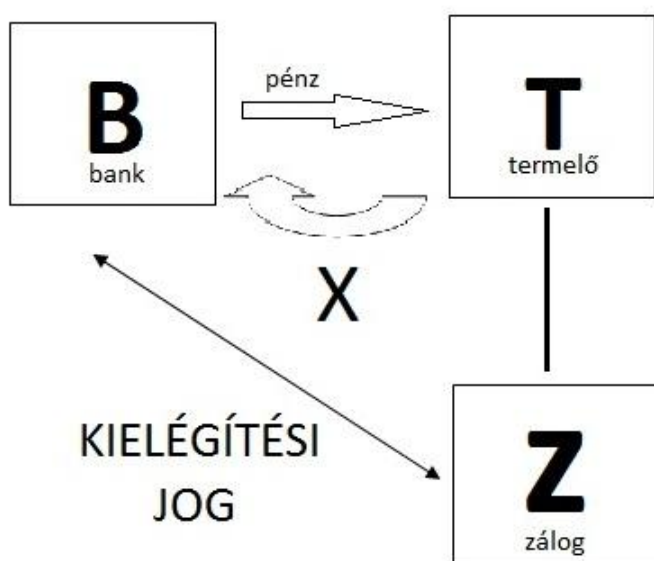
¹⁴⁷ 1930. évi XXII. tv. Egyes gabonaneműek értékesítése tárgyában XXII. a t.-c. 10§ (2) bekezdés 367.

követelését kielégíteni. A jelzálognak az a lényege, hogy mindig az adósnál, azaz a termelőnél marad a zálogtárgy, hiszen teljes mértékben kivitelezhetetlen, hogy egy magtárnyi gabonát átszállítsanak egyik helyről a másikra zálogként, hiszen ez drága fuvardíjat jelentene. Továbbá a gabonát, ha elszállítanák nem biztos, hogy megfelelő körülmények között tudnák tárolni az új helyén. A törvény továbbá azt is meghatározza, hogy a gabonajelzálog jog tárgyát csak teljesen kicsépelte, és magtárban tárolt gabona jelentheti.¹⁴⁸

A termény tehát a termelőnél marad az imént említettek okán, ugyanakkor végrehajtás alá is vonható a gabona, ha valami miatt nem szabályszerűen történik a teljesítés. Ekkor a zálogtárgyat magához veheti a hitelező. A záloghitelező, azaz a vevő beleegyezése nélkül eladható a gabona, de a zálogjog továbbra is fennmarad.

Kielégítési jog: A bank pénzt, hitelt ad a termelőnek, amit lassan apránként visszafizet. Viszont ha ez nem történik meg akkor a bank a zálogtárgyból elégíti ki magát. Ez tulajdonképpen a hitelbiztosíték.

2. ábra: Kielégítési jog

Forrás: Saját készítésű ábra

De ki lehet hitelező a gabonajelzálog szempontjából? (17.§) A gabonának magtárban vagy bejegyzett épületben kell lennie, továbbá formai követelmény, hogy írásban megállapodjanak a zálogjog alapításánál (18.§). Ezen dokumentum átadásakor a gabona

¹⁴⁸ 1930: XXII. t.-c. Egyes gabonaneműek értékesítése. II. Fejezet. Gabonajelzálog. 369-371.

jelképes átadása is megtörténik, amiben rögzítik a gabona nemét, minőségét, mennyiségét stb. „Gabonajelzálogjogot csak olyan dolgon lehet alapítani, ami az elzálogosító tulajdona. Amennyiben valaki nem a saját dolgát zálogosítja el, az esetben nem keletkezik zálogjog. Továbbá ugyanazon a zálogtárgyon több jelzálogjogot nem lehet alapítani.”¹⁴⁹ A hitelező egyrészt követelheti a törlesztő részletet, másrészt az alapításkor vagy a szerződés megkötésekor a zálogból származó okiratot. A zálogjog megszűntetése a hitelező lemondó nyilatkozatával jöhet létre, amivel azt nyilatkozza ki, hogy nincs tovább szüksége a gabonára, amit zálogba kapott. A hitelező tehát lemond arról a jogáról, hogy kielégítse magát a zálogból, mert az adós szabályszerűen törleszt. A gabonajelzálogokról is nyilvántartást vezetnek (21.§) ami közhiteles. Ellenkező bizonyításig valósnak kell elfogadni a benne foglalt tényeket. (Ami a harmadik személyekkel szemben is védelmet nyújt.)

Az 5. alfejezetnek létjogosultsága van a zálogjog fennállása esetén. A gondossági viszonyokról a (24.§) rendelkezik. „Diligens pater familias” azaz a jó gazda gondosságával kell eljárnia az elzálogosító, illetve hitelt nyújtó, azaz más néven adósnak (gabona tulajdonos). Biztosítania kell a magtár épségét biztonság technikai eszközök beiktatásával a raktár védelme, megfelelő ajtók, záruk felszerelése az illetéktelen behatolókkal szemben, ügyelve a rágcsálók elszaporodására, a madárhálók felszerelésére stb., amik károsíthatnák a termést. Ügyelnie kell az épület tűzvédelmi biztonságára, és a gabona megfelelő szellőztetésére is, továbbá nehogy vizet kapjon, mert magába szívva a vizet a gabonaszemek megdagadnak és rothadásnak indulhatnak, dohosodnak. A (25.§/ 2) szerint az elidegenítés csak adásvétel útján kerülhet más tulajdonába. A záloghitelező, azaz a vevő beleegyezése nélkül eladható a gabona, de a zálogjog továbbra is fennmarad. (Helyben marad a gabona.) A (26.§) zálogjogosult, azaz a hitelező jogosult és köteles az olyan behatások ellen tiltakozni, amelyek veszélyeztetik a zálog kielégítését (tűzgyújtás, vagyonvédelem). (A 27.§ úgy rendelkezik, hogyha veszélyeztető cselekmény történik akár bírói eltiltás is létrejöhet.) Külső veszélyforrás például a természeti csapás, mint a villámlás, amely ellen villámhárító felszerelésével tud védekezni, vagy személyi behatolás, rongálás, lopás, ami ellen a megfelelő őrzést kell biztosítani. Ha a zálog ellen irányuló rongálást, vagy bármilyen cselekményt vesz észre a hitelező, ami rontja a fedezet értékét, felhívhatja a figyelmét az adósnak vagy egy harmadik személynek, hogy hagyja abba a veszélyeztető tevékenységét. (szóbeli és/vagy írásbeli figyelmeztetés) Továbbá ha úgy ítéli meg, kielégítési jogát érvényesítheti is tehát elveheti a gabonát. A (28.§) a biztosító biztosítása, expressis verbis – szavakkal kifejezve

¹⁴⁹ 1930: XXII. t.-c. Egyes gabonaneműek értékesítése. II Fejezet. Gabonajelzálog: 371-372.

tehát: fel kell tüntetni az elzálogosítás tényét a gabonán. A magtára, vagy a gabona közé betéve egy jó látható táblát, amin fel van tüntetve az elzálogosítás ténye. Egy személyt kell alkalmazni, (biztonsági őrt) aki a gabona őrző-védő feladatát ellátja. Az ellenőrzési jog (29.§) a zálogjogosult ellenőrizheti a zálogjog alapjául szolgáló gabona minőségét. Megteheti személyesen, vagy akár megbízott útján is, aki tulajdonképpen megbizonyosodik a zálogban lévő gabona állapotáról. Ha a gabona a (24.§) szerint a jó gazda gondosságával van kicsépelve, betakarítva, elraktározva stb. a termés, a száradás és a cséplés következtében fellép súlycsökkenés, aminek az oka az imént felsoroltak. Ez a súlycsökkenés 10%-os lehet, ami miatt nem lehet megróni az adóst.¹⁵⁰

A büntető és illetékügyi rendelkezések a mi szempontunkból nem olyan jelentősek, de említést érdemelnek a teljesség igénye nélkül. Akár börtönbüntetésre is ítéltető az, aki a gabonát elidegeníti, miközben zálogban van, vagy bármilyen kárt okoz, helyét megváltoztatja stb. hisz ily cselekményével kárt okoz a hitelezőnek. Továbbá büntethető a beraktározási vállalkozó is, ha a gabonát kár éri. („A bünvádi eljárást csak a sértett fél indítványára lehet megindítani.”)¹⁵¹ (A bejegyzési illetéket (34.§) a pénzügyminiszter az érdekelt miniszterekkel egyetértésben rendelettel állapítja meg.)

A III. fejezet a mezőgazdasági termék eladásáról még a lábon álló búzának a betakarítás előtti adásvételéről határoz. Csak a betakarított mennyiséget lehet így eladni, továbbá nem köteles a termelő mástól beszerezni a kieső mennyiséget, ha kevesebb terem annál, mint amennyire kalkulált előre és megegyeztek, mert például kedvezőtlen volt az időjárás, aszály pusztított stb. Továbbá ha több pénzt kapott előre annál, mint amennyi a tényleges termés lett betakarítás után, a többlet pénzösszeget köteles visszaadni a hitelezőnek. Ha változik a gabona átlagára, semmi sem történik, hiszen vita esetén az illetékes járásbíróóság módosítja a szerződést, tulajdonképpen hatósági ármegállapítás történik.

IV. fejezet a határidőügyletek: 42.§ (1) bekezdés alapján lehetővé tették, hogy tőzsdére vigyék, továbbá határidős ügyleteket kössenek tőzsdeügynökök közvetítésével. (A szállítás adásvételi szerződésnek tekinthető.) A tőzsdei közvetítő ügynöki, alkuszi tevékenységet folytat, tehát megbízottként, megállapított fizetésért közvetítői díj felszámolása fejében a megbízónak jó áron adja el a tőzsdén a gabonát. Azonban ez a tevékenység korlátozott, mert a főszabály szerint tilos a gabonával tőzsdézni (40.§ (1) bekezdés). A (43.§)

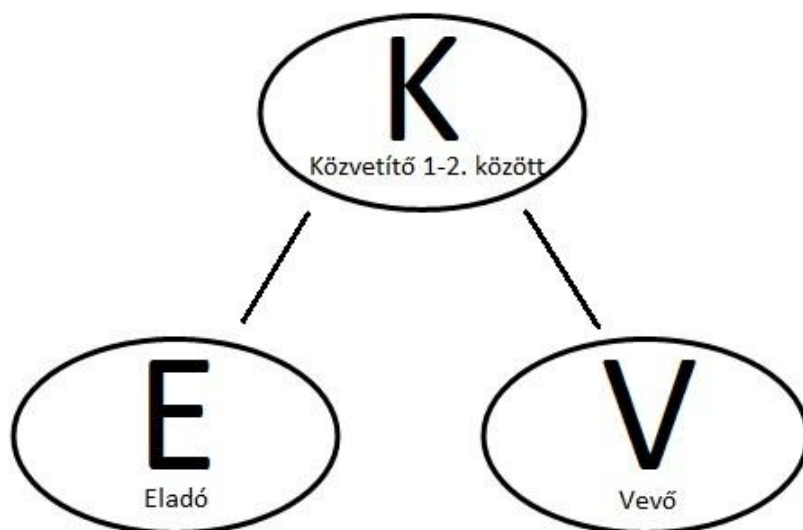
¹⁵⁰1930: XXII. t.-c. Egyes gabonaneműek értékesítése. II Fejezet, 4-6. Alfejezet 372-375.

¹⁵¹1930: XXII. t.-c. Egyes gabonaneműek értékesítése. II Fejezet, 7. Alfejezet 376.

felsorolja továbbá, hogy ügyleteket tőzsdén, tőzsdeügynök közreműködésével kik köthetnek. A büntető rendelkezések a tőzsdei határidőügyleteknél pénzbírsággal szankcionálják.

Forgalombiztonság:

3. ábra: Forgalombiztonság

Forrás: Saját szerkesztésű ábra

V. fejezet a kenyér áráról határoz, amely hatóságilag megszabott ár, amit a minisztérium állapíthat meg (54.§). Továbbá a liszt hígításáról is a minisztérium dönt, hogy milyen arányban kell a búzából, vagy a rozsból a lisztbe keverni, hígítani.

VI. fejezet a vegyes rendelkezésekről szól, ami máshova nem illeszthető be, és egyértelmű. Miniszteri rendelettel léptetik őket életbe. Jogi nyelven ezek a rendelkezések az ún. „salátarendelkezések”.

Összegzés

A képviselőházi naplók alapján lefolytatott viták szerint, a gabonajegy kérdésében, amely oly heves vitát generált mind a két oldalnak igazat adhatunk. Az 1930. július 1-4.-ig tárgyalta 417-420. vita az egyik leggyorsabban vitatott és elfogadott törvényjavaslat volt. (1930. évi XXII. törvénycikk az egyes gabonaneműek értékesítése érdekében szükséges intézkedésekről.)

A kormány jó szándéka, amely a legnagyobb társadalmi rétegen a mezőgazdaságból élőkön akart segíteni a törvény megszavazásával - remélve ezzel a többi réteg felemelkedését is. Azért határozott a 3 pengős prémium mellett, amely mesterségesen megemelte az árakat, mert a gabona kivitelét akarta serkenteni azzal, hogy az eladott gabona után ad támogatást, hiszen a belső felvevő piac nem volt képes felvenni a több millió métermázsa exportra szánt magvas növényt. A 3 pengővel letudhatta adótartozását, a megmaradt összeget pedig pénzre válthatta a gazda. „A bolettából befolyó pénz egy részét az állam a kisbirtokosok behajthatatlan adójának fedezésére fordította. Bizonyos adókat tehát elengedett. Ebből a forrásból tehát négy év alatt összesen 390 millió pengő folyt be.”¹⁵² A létrehozott alapból, ahová a boletta visszakérült támogatta az eladó gabonával nem rendelkezőket, a tönkremenés szélén álló birtokosokat, valamint elengedte az 50 aranykorona és 58 pengőt meg nem haladó kataszteri tisztajövedelmű birtokosok földadóját. El kívánta engedni adóját a legfeljebb két inassal dolgozó kisiparosnak is, illetve azon személyeknek, akik méltányolás után erre jogosultak, mert akaratukon kívül önállóan dolgozni nem képesek. A gabonajelzálogjog megteremtésével a gabonára kölcsönt lehetett felvenni, kibővítették a hitelezők körét, megakadályozták a zöldsorsót, ami a kereskedővel szemben védte a termelőt, de a tőzsdét is szabályozni kívánta a törvényjavaslat, amely a spekulánsoktól akarta megóvni a gabonát. A kenyér árának maximalizálásával és a lisztkeverésének előírásával a kormány, hatóságilag kívánta az árakat és a minőséget meghatározni, ami a szegényeket szociális szempontból kívánta segíteni.

Az ellenzék szerint a javaslat túl egyoldalú, gazdaságilag csak a gabonatermelőket segíti, szociális szempontból pedig egyenesen rossz. A javaslatot elkésettnek, a

¹⁵² Borsányi György: Válságévek krónikája 1929-1933. Az 1929-1933-as gazdasági világválság hatása Magyarországon. Kossuth Könyvkiadó, 1986. 17.

nagybirtokosoknak szánt nemzeti ajándéknak tartották.¹⁵³ A kormány a szegények koldustarisznyájából kiemelt pénzzel akart segíteni a gazdag birtokos rétegen, osztályellenes módon, amely a forradalom tűzcsóvját hordozta magában. A gabonajegy rendszere, amelynek értelmében ezen túl a búza, rozs és kétszeres tulajdonjogát csak gabonajegy kíséretében lehet és szabad átruházni, azt eredményezheti, hogy a városi lakosság, akinek nincs gabonája, kimegy vidékre, megőrölteti a szegényekkel és a boletta jegyet kikerülve boletta nélküli gabonát vesz. A rendszer mesterséges áremeléséből fakadóan kötött áruforgalmat teremt, ami a háborús negatív élményeket juttatja az emberek eszébe, ami sok visszaélést szülhet. A kormány a visszaélésekre a malmokba 3000 ellenőrt kíván munkába állítani, ami jelentős mértékben megnöveli az adminisztrációt és a költséges bürokrácia a bevétel $\frac{2}{3}$ -át fel is emésztheti. A vámemelés, amely a gabona árát ily formában növeli tehát kenyérdrágításhoz vezethetett. Kéthly Anna a malmok és további gyárak bezárásától tart a magas rezsi költségek miatt. Elkésett intézkedésről van szó, ami egy kerettörvény, rendeletekkel megtöltve. Megoldás lehetne, ha kisebb adóelengedést adnak a nagybirtokosoknak és nagyobbat a közép- és kisbirtokosoknak, továbbá egy igazságos földbirtokreform végrehajtása és a gabona külföldi elhelyezése az orvosság a sebek gyógyítására. Az ellenzék szerint az egyoldalú támogatás, az iparnak nem ad segítséget, így a munkásságon nem segíthet, amely a legszerényebb körülmények között él. A kormány a tea, kávé vámjának 100%-os és a dohány 10%-os emelésével szintén a szegényeket sújtja, mert napi élelmészési cikkről van szó. Az ellenzék támadása, amelyet a kormány ellen indít nem reális, hiszen addig nem látott válság volt az országban, és akkora felelőssége sem volt, mint a kormánynak.

A boletta célja a gabonatermelés válságán, és a katasztrofálissá vált gabonaértékesítés problémáján való átmeneti segítségadást tűzte ki célul. A javaslat kenyérdrágítást jelentett, túl egyoldalú volt mind gazdasági mind szociális szempontból. A megoldási javaslatok a termelési költségek csökkentése, a modernizálás, a fogyasztópiacok felvevő képességének növelése, a külföldi gabona elhelyezés, struktúraváltással más növények termesztése lehetett volna, amelyet egy másik kutatás témájában lehetne megvizsgálni.

¹⁵³ 419. ülés 186-192.

„A boletta-rendszer a gabonatermelő birtokoson segített, a városi lakosság kenyérellátását viszont drágította.”¹⁵⁴ A válság évei alatt a mezőgazdasági termékek árai a mélypontot valamennyi terméknél 1933-ban érte el. Az 1928-29 között az árszínvonal a mezőgazdasági termékeknél mintegy 10%-kal csökkent. A gabonafélék árcsökkenése 1933-ra meghaladta a 60%-ot (!), az állati eredetű termékek pedig nem haladták meg az 50%-ot. Az, hogy a gabona ára kevésbé esett úgy, mint az állati eredetű termékeké, az a bolettának volt köszönhető.¹⁵⁵ Új kereskedelmi szerződések kötésénél, a megoldást nem az osztrák, olasz, hanem a német kereskedelmi politikai fordulata jelentette, amely kilábalást nyújtott az agráriusok számára. A modernizálás viszont elmaradt, arra csak tervek maradtak.¹⁵⁶

Rövidtávon enyhítést jelentett az 1934-ig működtetett boletta, amivel sikerült átvészelní a válságot. Időszakos enyhítés helyett azonban hosszú távú gyógyírt kellett keresni a válság keltette mély sebek kezelésére. (Klíring, Győri program.)¹⁵⁷

A téma feldolgozásában a szakirodalom ismeretén túl - amely egy áttekintést adott a válságról – a képviselőházi naplók adnak teljes betekintést a gazdasági válság megéléséről a mai ember számára. Egyet lehet érteni azokkal a szerzőkkel, akik úgy gondolják, hogy a világháború, az azt lezáró rossz békerendszer volt a problémák gyökere, amely kiteljesedett az olcsó amerikai gabona és az új vámsorompók megjelenésével Európában. Minden ország az önellátásra törekedett, vámokkal igyekeztek védeni piacaikat, ami tetézte a bajt azzal, hogy Magyarországnak Ausztriához és Csehszlovákiához egyaránt alkalmazkodnia kellett. A régi termelési rend felborult, amit különböző eszközökkel igyekeztek helyreállítani, gyakran a közgazdasági törvényekkel szembe menve. A magas kamatú hitelek, a termelőeszközök és a termelési költségek magas ára, valamint a modernizáció elmaradása mind problémákat okozott a válság elmélyülésében. A gabonaárának drasztikus tartós esésére annak mélységére a kormány a mesterséges ártámogatást próbálta bevezetni, amit az ármaximalizálással igyekezett féken tartani a szociális szempontokat is figyelembe véve. Az uzsora, gabonajelzálogjog bevezetése és a hitelezők körének kibővítése a gabona forgalom kiszélesedését tűzte ki célul, ahogy a gabonajegy is. A boletta az eladott gabona után adott 3 pengő támogatást a termelőnek, ezért, hogy egyoldalúságát megszüntessék, pénzügyi alap

¹⁵⁴ Pölöskei Ferenc, Gergely Jenő, Izsák Lajos: 20. századi magyar történelem 1900-1994. Bp. Korona Kiadó 184.

¹⁵⁵ Gunst Péter: Magyarország gazdaságtörténete (1914-1989) Bp. Nemzeti Tankönyvkiadó, 1996. 50.

¹⁵⁶ Ormos Mária: A gazdasági világválság magyar visszhangja Bp. Poldart Könyvkiadó, 2004. 329.

létrehozásával támogatták az eladásra nem képes birtokost, vagy elengedték azok adóját. A reform nem csupán a gabonajegyről szólt, - ami tévesen került be a történeti köztudatba, - hanem a kistermelőkön is próbált segíteni. A vita frontvonalai kormánypárt-ellenzék mentén húzódtak, ahol mindkét oldalnak igaza van az álláspontokat tekintve. Az ellenzéki kritika végig bíráló volt, megjegyzései és javaslatai részben ésszerűek voltak, de nem lehet egyszerre minden társadalmi csoporttal foglalkozni, hiszen a gabonatermelésen volt a hangsúly, továbbá a költségvetés katasztrofális állapota nem engedett meg újabb kiadásokat. Aggályos a boletta, viszont jobb megoldási javaslat, ami reálisan elfogadható lett volna nem tudtak beterjeszteni a Képviselőházba. Megjegyzendő, hogy a dolgozat a boletta értelmezésével foglalkozik, nem a vita szerkezetét kívánja elemezni. A terjedelem miatt a dolgozat nem engedi a javaslat következményének tárgyalását, annak gazdasági hatásának kifejtését.

Bibliográfia

AZ ORSZÁGGYŰLÉS KÉPVISELŐHÁZÁNAK 417-420. ÜLÉSE 1930. évi július hó 1-4.ig, Almásy László és Czettler Jenő elnöklete alatt: (64-282. o.) Online:

http://www3.arcanum.hu/onapmuta/a101222.htm?v=onapmuta&a=pdfdata&id=KN-1927_30&pg=64&l=hun (Letöltve 2010. 11. 14.)

http://www3.arcanum.hu/onapmuta/a101222.htm?v=onapmuta&a=pdfdata&id=KN-1927_30&pg=108&l=hun (Letöltve 2010. 11. 14.)

http://www3.arcanum.hu/onapmuta/a101222.htm?v=onapmuta&a=pdfdata&id=KN-1927_30&pg=186&l=hun (Letöltve 2011. 02. 27.)

http://www3.arcanum.hu/onapmuta/a101222.htm?v=onapmuta&a=pdfdata&id=KN-1927_30&pg=230&l=hun (Letöltve 2011. 02. 27.)

http://www3.arcanum.hu/onapmuta/a101222.htm?v=onapmuta&a=pdfdata&id=KI-1927_22&pg=375&l=hun (Letöltve 2011. 04. 05.)

BEREND T. IVÁN: Válságos évtizedek: A 20. század első fele közép- és kelet-európai történetek interpretációja Bp. Magvető Könyvkiadó, 1987.

BÍRÓ GYÖRGY: Kötelmi jog: Magyar Polgári Jog, Miskolc, 2006. Novotni Alapítvány a Magánjogi Fejlesztéséért.

BORSÁNYI GYÖRGY: Válságévek krónikája 1929-1933. Az 1929-1933-as gazdasági világválság hatása Magyarországon. Kossuth Könyvkiadó, 1986.

GUNST PÉTER: Magyarország gazdaságtörténete (1914-1989) Bp. Nemzeti Tankönyvkiadó, 1996.

HONVÁRI JÁNOS: Magyarország gazdaságtörténete a honfoglalástól a 20. század közepéig. Bp. Aula Kiadó, 1996.

HONVÁRI JÁNOS: XX. századi magyar gazdaságtörténet. Győr, Aula Kiadó, 2006.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY, 1930/15 sz. 65. évfolyam

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY, 1933/47 sz. 68. évfolyam 280-282.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY, 1934/36 SZ. 69. évfolyam 226-228.

ORMOS MÁRIA: A gazdasági világválság magyar visszhangja Bp. Poldart Könyvkiadó, 2004.

PÖLÖSKEI FERENC, GERGELY JENŐ, IZSÁK LAJOS: 20. századi magyar történelem 1900-1994.
Bp. Korona Kiadó

RÁNKI GYÖRGY: Magyarország története 1919-1945 VIII. Bp. Akadémiai Kiadó, 1976.

RÁNKI GYÖRGY: Mozgásterek, kényszerpályák. Bp. Magvető Kiadó, 1983.

ROMSICS IGNÁC: Bethlen István. Bp. Osiris Kiadó 1999.

ROMSICS IGNÁC: Magyarország története a XX. században. Bp. Osiris Kiadó, 2000.

1930. évi XXII. törvénycikk egyes gabonaneműek értékesítése érdekében szükséges intézkedésekről (<http://www.1000ev.hu/index.php?a=3¶m=7834>) (Letöltés ideje: 2010.04.29.)